

EXERCITATIONES DUÆ.

Quarum prior

De Paſſione Hyſterica:

Altera

De Affectione Hypochondriaca.

Authore

NATHANAËLE HIGHMORO,

Artium & Medicinæ Doctore.

Editio ſecunda priori emendatior.





AMSTELODAMI,

Apud Caſparum Commelinum.

ANNO 1660.



ALMÆ MATRI,
OXONIÆ, CELEBERRIMÆ ACADEMIÆ, ORNATISSIMISQUE VIRIS,

THOMÆ BARLOW,
REGINENSIS COLLEGII PRÆPOSITO DIGNISSIMO,

ET

RADULPHO BATHURST,
MEDICINÆ DOCTORI,
ET COLLEGII Stæ. ET INDIVIDUÆ TRINITATIS SOCIO ORNATISSIMO;

SIBI MULTUM COLENDIS,

EXERCITATIONES
HASCE MEDICAS
DE
PASSIONE HYSTERICA;
ET
AFFECTIONE HYPOCHONDRIACA,

Amoris ergo officiosè & ex
Animo D. D. D.

Nathanaël Highmorus.

LECTORI CANDIDO.

Affectiones istæ (Lector Amice) non minus doctorum ingenia, quam laborantium corpora diutissimè cruciavêre. Neque adhuc difficultates hasce solertissimorum extricavit industria, quin animus veritatis avidus in abstruso adhuc & tenebris versatus, quasi in luto hæreat; nec incassum minus satisfactionem, quam remedium, ægrotus, in discordantibus multorum opinionibus, quæsiverit: uti cuivis morborum phænomena perlustranti, eaque seriò cum causis, in scriptorum paginis designatis, conferenti, erit manifestum. Mirum sanè non est tot miseros misellasque cujusvis ætatis, sexûs ac conditionis, morbos hosce tam pertinaciter, ad Medicorum usque opprobrium, affligere: cum neque pars affecta, nec causa morbi immediata rite cognita, remedium direxerit. Uterus ac Lien in

affectibus his malè semper audiverunt, quam injustè autem, facilè erit ostendere. Quod ad primum spectat, non aliâ inducti ratione uterum accusant, quam quod fœminæ solum affectui huic sint obnoxiæ, aut quod motum perobscurum in paroxysmis sentiant in abdomine; cum interea cæterorum symptomatum & causæ, & partes, à quibus immediatè effluxerunt, negligantur aut ignornetur. Neque minus erronea est ista Lienis Hypochondriacorum accusatio. Multum sane illorum miror ingenia, qui partis alicujus delicta & errores tam perspecte designare possent, cum de officio & usu illius nihil certi constet. Cum itaque prioris ævi scita erronea de usu ac vitiis partium, morbos hosce prolixiores ac rebelles magis reddiderint, curamque difficilem in annos sæpe, quandoque ad vitæ usque terminum, protraxerint: quod in scriptis reperire non potui, diligentiori scrutinio in vivis spirantibusq; exemplis perquirere statui. Diu itaque morborum symptomata, eorumque varia

per-

perpendens phænomena, motum illum in hystericarum abdomine, non ab ascendente utero, sed à descendente diaphragmate profluxisse, læsamque respirationem pulmonum infarctum, non uterum effecisse animadverti: Lienisque structuram cum officio non convenire, nec locum pro hypochondriacorum fluctuationibus ac murmurationibus in illius angustiis reperiri, & ventriculum semper fuisse inflatum, cùm pertumidum medici damnarent lienem; atque ita ab alio fonte emanasse symptomata intellexi. Quod itaque crebris observationibus sedulo sum exploratus, hîc in medium proferens doctiorum examini submitto; & quod nostra assequi non poterit imperfecta observatio, à felicioribus sequentis ævi ingeniis in apricum proferri exoptamus. Quos si ad penitiorem veritatis indaginem, hoc nostro labore incitaverim, & ægrotis reìque publicæ medicæ pergratum opus me exegisse reor.

N. H.

INDEX CAPITUM.

Exercitatio Prima.

Exercitatio Secunda.

πριξ

πνὶξ ὑστερικὴ.

SUFFOCATIO UTERINA, SIVE STRANGULATIO EX UTERO.

EXERCITATIO I.

Caput I.



Assio Hysterica, sive ex utero suffocatio, est affectus fæminis familiaris, quo suffocari & quasi strangulari videntur. Quasi ab utero, seu partibus fæmineis, causam suppeditantibus, dira hæc mirandaque symptomatum cohors ortum peteret.

De nominis Etymo parum solliciti, hîc non multum litigabimus, uti nec, morbus, an symptoma fuerit hæc passio. Sed ut clarius atrocissimi hujus affectus innotescat natura; cùm non minùs sit in accidentibus mirabilis, quam in symptomatibus varius, ut inexpertis sæpe suspicionem Numinis præbuerit, historiam ejus brevi sic depingendam curavimus.

Affectus hic sive symptoma plures actiones lædens, in Temperamentis pœne singu-

lis, præcipuè autem cholericis, ad iram pronis, & otio educatis, in quibusvis ætatibus, virginibus præcipuè calidioribus, Veneri pronis, viduis, vetulis, etiam prægnantibus cacochymicis, & puerperis cernitur. In juvenibus plerumque desinit cum parere incipiunt. In senioribus, si diutiùs duraverit, propter cacochymiam, vix curatur, in prægnantibus & puerperis periculosum valde habetur malum.

Statis nonnunquam affligit periodis, certosque circuitus, nunc annuos, nunc quovis mense, septimanâ qualibet, aliquando singulis redit diebus. Nunc vagus, prout externis accidentibus, insueto aëre, vel passionibus commoventur humores, nunc crebrius, nunc rarius, paroxysmo nunc breviore, nunc longiore, in misellas furit.

Insultus paroxysmi frequenter subitaneus est, nonnunquam verò prænuntios habet magnos, capitis, frontis maximè, temporumque dolores, aurium tinnitus & pulsationes, tristitias, cordis tremores, aliquando durabiles satis, nunc citò rursus evanescentes, cibi fastidium, aspectum tristem, ac faciei pallorem, spontaneas lassitudines, vagosque in artubus dolores.

Paroxysmo invasuro graviora ingruunt symptomata, excruciantque cordis gravitas insignior, animalium actionum omnium torpor. In ventre infimo, præcipuè sub Hypochondriis, globi ascendentis motus

Dia-

Diaphragma impetuosè comprimit. Ructus, oscitatio, pandiculatio, respiratio brevis ac crebra & tandem nulla, morbi adventum monstrant: Cordis inde palpitatio fit vehementior, pulsus imminutus aut nullus. Per gulam quiddam, respirationem intercipiens, ascendere sentiunt. Mox brachiorum crurumque varii motus convulsivi, distortionesque capitis ac manuum stupendæ, gesticulationes miræ, desipientia, fletus, risusque alternatim insequuntur, frontis temporumque venæ turgescunt, totaque facies aut summè rubet, aut tandem livescit. Oculi inversi sunt, palpebræ frequenter dehiscentes, totum oculi album ostendunt, dentes arctissimè cohærent, ac inter se colliduntur; cervicis vasa, venæ scilicet & arteriæ, distenduntur; vox, ut in strangulatis, aufertur, nihilque nisi gemitus & suspirium est; etiamsi vehementer inclames, non sentiunt. Sensus interiores omnes abolentur, simul & exteriores; finito paroxysmo, aliquando ipsis nihil ignotum erit, nonnunquam omnia circa ipsas acta ignorant: deliria & convulsiones cum syncope, spumâ nonnunquam per os profluente, tragœdiæ huic complementum addunt. Oculi clausi manent vel fixi. Totumque corpus refrigeratur adeo, ut per dies aliquot non raro inter mortuas enumerentur. *a* Tandem, suspiriis altis emis-

a Paræus l. de hom. gen. c. 46. Schenkius obs. c. 288.

ſis, fletu ſæpe largiore accedente, ad ſeſe redeunt.

Sternutatio ſi ſuperveniat citò paroxyſmum claudit.

Placato paroxyſmo, de angore cordis capitiſque gravedine conqueruntur. Languidæ corpore, viribuſque deſtitutæ, per dies aliquot inſequentes jacent.

Quæ juvant, aut levamen ſaltem aliquo modo inferre videntur, ſequuntur, ſic à medicis enumerata.

Abdominis utrinque compreſſio, vel à faſciis valida conſtrictio, uſque ad paroxyſmi finem, plurimum juvat; ſicuti & graveolentia naribus, pudendis autem ſuaveolentia admota. Aquæ frigidæ hauſtu largiori ſæpe à Paroxyſmi vehementia liberantur. Frictiones extremarum partium, ligaturæ dolorificæ, clyſtereſque revellentes multum prodeſſe videntur. Aquæ ſpirituoſæ, theriacalis ſcilicet, Epileptica Langii, & hujuſmodi ſimplicibus calidioribus, vapores ac flatus diſcutientibus, medicatæ, maximè acceſſionem minuunt; atque ideo Bezoartica omnia maximo cum emolumento exhibentur.

Quæcunque ſanguinis orgaſmum concitatiorem reſtringunt, tenuioreſque ejus partes incraſſant, & ad debitum temperamenti ſtatum reducunt, contra illius impetum maximè valent.

In ipſo paroxyſmo, ſanguinis ab extremis artubus detractio manifeſtè levat, eâque reite-

reiteratâ solâ, sæpissimè insultûs vehementiam fuisse fractam, motusque convulsivos profligatos, vidimus, cùm cetera omnia remedia nihil profecissent.

Sunt & quæ extrinsecus adhibita paroxysmi furorem irritant, vel insultûs adventum accelerant, & durationem augent: Ita suaveolentia vel in accessione, vel extra, ferre nequeunt, imo sæpe horum solummodo odore recrudescit malum. Quavis vehementi passione commotæ, vel ad iram, timorem, amorem, aut si nimiùm calore æstatis, hypocausti violentiore, subitò infervescant, aut frigore intensiori diu pori constringantur corporis, passio hæc incitatur.

Extra paroxysmum, dorsi doloribus, capitis gravedine ac distentione, partium extremarum cruciatibus, fumisque calidioribus faciem ac caput petentibus, vexantur. Aliquando laxatis articulorum ligamentis, motus vel impeditur, aut cum fragore quodam efficitur; palpitationes cordis sæpissime molestant, murmura ac rugitus frequentissimè sub Hypochondriis exaudiuntur: nunc frigidæ, nunc calidissimæ auræ ascensus per dorsi longitudinem, nonnunquam rapidissimus percipitur. Et si diutius duraverit intemperies, & accessionum frequentia supervenerit; etiam extra paroxysmum actiones læduntur animales, & vel memoriâ abolitâ, aut diminutis cæteris animalibus actionibus, insipientes exinde redduntur.

Sunt & alia symptomata huic cognata, maribus æque ac fæminis communia; quæ ut historiam hanc perficiant, sic ad causarum detectionem inservire poterunt. Suntque Epilepsia, Convulsio, Incubus & affectio Hypochondriaca. In quibus præter motus convulsivos, in paroxysmo adsunt suffocationis metus, faciei livor, venarumque ejus summa distensio, respirationis interceptio, thoracis laterisque maxima compressio, quibus manum, ut dolentibus semper, admovent. In singulis verò hisce symptomatibus non omnia enumerata reperiuntur signa, sed in omnibus quædam inveniuntur, à quibus atroci huic affectui cognationem vendicent.

Absolutâ sic morbi historiâ, quæ & futuri & præsentis paroxysmi signa illustravit pathognomica, quibusque remediis contemperatur symptomatum furor, quibusque incitatur, designatis, facile erit hinc & partem affectam & mali authorem seu causam investigare.

CAP. II.

De causis affectus hujus uterini, secundum authores tamen tam veteres, quam neotericos.

QUia affectus hic muliebris est, uterum mali authorem esse penè unanimo consensu contendunt Medici, quem seminis

nis corrupti, aut sanguinis menstrui vapores sursum ferentes, motus in ventre ascendentis globi æmulantur: Diaphragma, respirationis organa, ipsumque cor inde violentâ compressione oppugnantur, & suffocatio serio metuenda est: tandem succedunt Syncope, cordis motus, ac pulsus abolitio.

Alii hanc uteri in Diaphragma violentiam suspectam habentes, ad vapores, à seminis aut menstrui sanguinis in utero corruptelâ, malignos recurrunt; qui prout in diversas elevati distribuuntur partes, earum actiones lædunt. Ubi ad cor feruntur, ejus actiones prosternunt, ac spirituum influxu ad extrema inhibito, totum extra frigescit corpus, facies pallescit, pulsus imminuitur, imo Lipothymia & Syncope, sequuntur.

Neque cerebrum diu à vaporum furore ascendentium est immune, sed venenata illorum qualitate consternatum, spirituum fluxus animalium prohibetur, sensus & motus omnis læditur, thoracis actio & Diaphragmatis impeditur, & respiratio redditur difficilis: Eodem modo quo dormientibus Incubo vox intercipitur, sensus tam interni quam externi depravantur, motusque incitantur convulsivi.

Carolus Piso motus convulsivos in hoc affectu non à vaporibus, sed à repletione cerebri ex proluvie serosa enasci putat, cum scilicet à repletione serosa in latus distendatur cerebrum ac sese brevius afficiat, to-

tum

tum genus nervosum ad se trahere, atque sic motus illos inordinatos edere, constantesque inde rigores in Hystericis inveniri autumat. Recentiores verò cùm ad membrorum motum, nervos solum pro spiritibus vicem supplere canalium, quibus aliis partibus transferantur & musculos immediate partes movere singulas intellexêre; hujusmodi nervorum à repletione contractionem, non minus quam Hippocratis inanitionem, à causarum excluserunt classe.

Hec l'æterus affectûs hujus causam, nec à viri contubernio consueto omisso, ut in viduis, nec à seminis corruptione in vetulis, quæ virorum concubitu nunquam gavisæ sunt, admittit, neque minùs cordis refrigerationem, vel alteratione, vel fugâ ad extra, vel revocatione ad intra caloris, factam damnat. Quin nec dissipatione spirituum, aut vitalis humiditatis (cùm citò excitentur) fieri contendit. Ob cerebri verò & cordis quietem effici concludit. Cor autem ventriculos, ne virus Hystericum ingrediatur, contrahit, à pulmonibus aërem non repetit, sed humor vitalis quasi coagulatus immobilis in ventriculis latitat, pulmones & thorax ad motum non solicitantur, à cerebro vim moventem non flagitant; Cerebrum à veneno consternatum cessat à motu: prout membrorum horum arces dispositas reperit, ita suas actiones dirigit venenum. Non autem à reatu omninò uterum excusat, sed ad spasmo-

ſpaſmodicam affectionem ejus errorem accedere opinatur, quæ ſi reliquis connatis partibus nervoſis communicetur, aſſurgunt & illæ in hoſtem. Primò abdominis, mox thoracis partes muſculoſæ tenduntur, reſpiratio hinc difficilis, mox impedita fit, medicamentis verò diſſipantibus abſumuntur vapores, ac uterus ad locum redit proprium.

Quod ad matricis ſpectat motum ſive proprium (quaſi animal foret, uti narrant cogitaſſe Platonem) ſive à vaſorum inanitione (unde appetitu humidi ſurſùm ferri uterum vult Hippocrates) ſive à plenitudine (ut mavult Galenus) ſive à vaporibus ac flatibus incitatum, cum aſcenſus cujuſdam quaſi globi in ventre inferiore Diaphragma prementis, paroxyſmi hujus ſemper ſit comes crudelis, nefas erit jam mulierculis non conſentire, motumque hunc ac mali totius cauſam non aſcribere utero, præſertim dum tota penè medicorum cohors illarum inſomniis adſtipulatur.

Uterum verò hujus erroris fuiſſe conſcium admittere nequeam. 1. Quia affectûs hujus ſymptomata ab aliis dependere cauſis videntur, ut fuſiùs infra demonſtrabitur. 2. Quia talis motus quo Diaphragmati vim inferre videtur, utero non competit. 3. Si motus iſte aſcendentis cujuſdam in ventre infimo non ſit matricis, nulla cogit neceſſitas, ut cor aut cerebrum aliaſve partes à vaporibus uteri malignis periclitari, mirandorumque

rumque omnium symptomatum authorem fuisse concedamus.

Motus vero iste utero non competit, 1. Quia omnis motus locomotivus (qualis iste uteri, secundum Hippocratis, Platonis, Galeni & aliorum placita, si quis sit, foret) per fibras nervosas parti movendæ, alterique mobili affixas efficitur; quibus contractis mobile ad immotum trahatur. Neque ullo modo ultra fibrarum principium, seu immobile, illud quod moverur, progredi poterit. Uterus autem cum sit pars corporis membranosa, inferioribus duobus vinculis, totidemque superioribus, regioni propriæ affixa; nec se movere, nec à ligamentis ultra sphæram attrahi poterit. Accidit verò nonnunquam ut laxatis maléque dispositis superioribus vinculis, propria uteri gravitas deorsum tendat; laxatis etiam inferioribus, arrodente vapore incitata superiora sursum trahere uterum certum est. Ultra verò partem, cui & ipsa affiguntur ligamenta, matricem attollere nequeant. Vincula superiora, cùm ossis Ilei lateribus annectantur, nequaquam ad septum usque auxiliaribus hisce uterum adigere poterint: quia ultra fibrarum originem nulla datur trahendi potentia. Os verò Ilei infra septi stationem multò deprimitur.

Neque magis a flatibus inclusis elavatus uterus, quàm à motu proprio, aut gravidatione in puerperis, aut ventriculi & coli inflatione

tione offendit. Ad ventriculum usque extensa matrix in gravidis, nec talem edit motum, nec tam atroces generat affectus. Inflatus ventriculus Diaphragma forsan premit, motum ejus liberum aliquantisper restringit; non respirationem tollit, aut convulsas relinquit. Medicorum observationes de uteri inflatione & hydrope, severiori scrutinio examinentur, & stupendas ejus extensiones, ulnas nonnunquam binas vel tres excedentes, cum variis humoribus inclusis, iisque putrescentibus, non tamen symptomatum horum suffocationis aut ascendentis globi, conscias inveniemus.

Sennertus hujusmodi pressus angustiis, uterum suis vinculis restrictum, regioni propriæ affixum reliquit, & Testiculos fæmineos (qui laxius pendent, nec alicui arctè alligati, ut uterus) hujus mali motusque reos arguit. Qui à seminis corrupti vaporibus inclusis elevantur, & ascendentes septum violant, ac respirationem lædunt. Opinione & observatione Riolani suffultus, qui Anthropograph. Lib. 2. Cap. 34. Scribit se in Hystericis virginibus deprehendisse testes pugno grandiores, seroso semine turgentes, quinetiam Tubam uteri amplificatam & valde dilatatam.

Qui verò in dissectionibus versatus anatomicis testiculorum structuram & situm accuratiùs perpenderit, & illos etiam regionibus propriis affixos & immobiles inveniet.

veniet. Neque major in illis reperitur levitas, quam in utero, ut inflati ſeptum violare poterint. Vapores incluſi partes illorum diſtendere ac intumeſacere, non locomovere poſſunt: ut aſcendant globi inſtar. Neque ſemper in hoc affectu ſemen invenitur corruptum. Juvenculæ nuptæ quæ plures ex viri contubernio proles ſuſceperunt, vel in mediis virorum amplexibus, hujuſmodi ſæpe cruciantur ſymptomatibus.

Nec minus injuſtè ſanguis accuſatur menſtruus, licet retineatur. Non enim in gravidis per novem menſes detentus, nec in quibus ad annum viceſimum, & ultra fluxus hic exſpectatur, ſymptomata hoc concitat. Alias vero, rectè accedentibus menſtruis, Hæmorrhoidibus identidem ubertim fluentibus; quibuſque ſingulis quatuordecim diebus fluxus iſte irritatur, ab atroci hoc affectu etiam vexari, medicorum obſervationes & frequentior experientia abundè teſtantur. Non itaque à retentis menſtruis generatur.

Prædictis non acquieſcentes ulterius objiciunt; licet ſemen in utero aut vicinis vaſibus non corrumpatur neque ſanguis menſtruus retentus ſit, ut eo nomine putredinem acquirat, unde vapores venenati vitalia ac cerebrum oppugnent; humores tamen illic congeſti peculiari modo corruptionis à peculiari ſubſtantiâ nato, malignitatem induente, putreſcere & ad partes nobiliores vapores malignos tranſmittere poterunt. Quaſi con-

nata

nata & naturalis in utero foret malignitas, quæ humoribus putrescentibus hoc contribueret venenum. Humores in aliis corporis partibus corrupti, vel sanguis seu bilis, aut pituita, talia non generant symptomata, sed peculiaris uteri substantia illud, quod Phlegmonem duntaxat in aliis partibus efficeret, hîc in venenum commutat. Sed hîc rationem afferre debebant quare malignitas illa naturalis, sine humorum accessione, perpetuos non evomat vapores: aut quomodo paroxysmi sit intermissio, aut quare sexus muliebris totus crudeli huic non sit obnoxius affectui? in singulis enim uteri peculiaris ista reperitur substantia, nec desunt humores qui malignitatem istam induant; à singulis lunare non solvitur tributum, nec causa nec materia desunt, solum effectus desideratur, omnes crudeli hoc carnifice non cruciantur. Pereant itaque & hæ claudicantes Hystericorum symptomatum hypotheses, nec majorem antiquorum insomniis invenient gratiam.

In Hepatis Anatomiâ, à Dr. Glissonio nuper editâ, aliam hujus affectûs rationem invenio. Ubi uterum partem principaliter esse affectam statuit; motum verò illius ascendentis quasi globi in ventre, & suffocationem ab illo proficisci non posse indicat. Sed vel per sympathiam, vel à vaporibus ab utero elatis musculi abdominis affecti, ut malum excutiant vehementi nisu contrahuntur, intestina fortiter comprimunt,

tanta-

tantaque violentia sursum adigunt, ut Diaphragma inde motum suum deorsum versus expedire nequeat, unde suffocatio advenit: motum verò illum seu tumorem ascendentem in ventre, esse duntaxat partium quarundam musculorum abdominis peculiarem mobilemque convulsionem, nempe in uno aliquo musculo, aut nonnullis illius fibris arbitratur; adeo ut convulsio ejusmodi ab his in illas ejusdem musculi aut alterius fibras reptet, & quoniam fibras quas obsidet instar nodi aut tumoris attollit, locumque variè mutat, inde factum ut tum ægræ, tum alii, tumorem hunc mobilem sentientes, matrici hanc loci commutationem adscribant.

Motum verò illum in ventre Hystericarum, atque inde suffocationem, à particulari musculorum abdominis convulsione provenire non posse arbitramur.

1. Quia Musculorum fibræ in abdomine dum contrahuntur, in tumorem se attollere nequeunt, contractæ enim distenduntur in latus, breviores & rigidæ fiunt, suisque affixæ terminis, extrorsum non impelluntur, sed omnia introrsum adigunt, simulque & ipsæ deprimuntur, atque ideo ut in tumorem seu nodum talem convellantur, illarum potius relaxatio, quam constrictio requirit.

2. Convulsio fibrarum, atque inde motus ille & perreptatio secundum fibrarum rectitudinem

tudinem fieri debet à capite versus caudam ejusdem musculi; Atque sic tumor ille nobilis vel obliquè descenderet, si in musculo oblique descendente; vel oblique ascenderet in obliquè ascendente, vel transversim in musculo transverso perreptaret. In rectis solùm versus Diaphragma ascenderet, qui cùm medium abdominis ad latera umbilici utrinque occupent, mobilis illa fibrarum convulsio & tumor solùm in medio ventris inveniretur. Admota verò manus etiam in Hypochondriis utrisque inveniri docebit.

3. Motum istum ascendentis globi & suffocationem in exspiratione solùm sentirent, si à contractione & convulsione musculorum abdominis fieret. Musculi enim abdominis exspirationi ancillantur, quorum nisu & contractione inspiratio omnis intercipitur, viscera inferioris ventris comprimuntur: & abdomen decidit ac detumescit, sed tumorem illum, dum inspirat ægra, altiùs ascendere admota manus docebit; dum scilicet septum, continuatâ suiipsius contractione, viscera inferiora, ventriculum scilicet inflatum deprimit & intestina, tunc abdomen attollitur, & ventriculus inflatus cum intestinis tumorem efficit in hypochondriis; ut à qualibet septi contractione novâ, ultra ascendat, & quasi movere quidquam cernatur. Ergo non à contractione Musculorum abdominis producitur.

Motum

Motum hunc, inspirante ægrâ, fieri diximus à contractione & descensu diaphragmatis, cujus motus obscurus continuò deprimit intestina & ventriculum, licet inspirare non cernatur ægra; imo omnis respiratio planè intercipi videtur, & inde suffocatio insequitur: quia contractum & quasi convulsum septum contractioni musculorum abdominis non cedit, adeo ut nulla fiat fuliginum exspiratio, aut pulmonum à sanguinis spirituosi infarctu lacunatio, nulla contemperantis aëris novi admissio, unde necessariò sequitur suffocatio.

Causarum hujus mali catalogum, à peritissimis tàm antiquis quàm recentioribus prolatum medicis, habetis ventilatum. Neque tamen quamvis morbi historiæ quadrantem, aut ejus phænomena soluta invenio: quæ itaque in damnatorum locis substituamus, subsequens demonstrabit enarratio.

CAP. III.

De parte affecta, & morbi definitione.

MAli causam descripturus, definitionem primò expediam, partemque affectam designandam esse necesse est.

Passio hæc (Hysterica dicta) est strangulatio à nimio sanguinis subtilis ac flatulenti

in pulmonum vasibus cordisque thalamis, infarctu orta: Quo pulmones motum sequi thoracis & Diaphragmatis inhabiles, ac cor suos sinus ab infarctu illo pleniori, per pulsus, licet frequentiores, liberare ineptum redduntur. Atque hinc necessariò insequitur primò dyspnœa, & inde suffocatio, quam ut effugiat natura, facultatem invitat animalem, quæ ne simul cum vitali pereat, spiritus suos copiose, licet inordinatè & irregulariter, emittit, qui sic profusi, motus tales irregulares, quos convulsivos vocant, excitant.

Definitio hæc descriptiva ex morbi historia examinata, & affectam partem, & morbi symptomatumque causam facilè commonstrabit. Quæcunque enim causa huic assignabitur, & omnibus vel plerisque historiæ observationibus non respondet, eam ex sufficientium causarum catalogo delendam esse judicamus.

De parte affectâ garrulam satis inter Authores foveri controversiam superiores paginæ retulerunt, quorum opiniones ut claudicantes, & historiæ morbi non respondentes, repudiavimus. In definitione verò statuimus partem in atrocissimo hoc affectu, & in paroxysmi furore præcipue laborantem, esse pulmones, cordique contermina vasa. *a* Pulmones sanguinis flatulenti, tenuioris, subitoque rarefacti, infarctu gravati,

 à septo

a Pars affecta in Hystericis.

à septo ægrè sollicitante, moveri non poterint. Cordis thalami & auriculæ, copiâ irruentis sanguinis inflati, per pulsus laboriosè licèt repetitos lacunari nequeant. Hoc ipsum prænuntiæ indicant tristitiæ, cordis anxietas, tremor, palpitatio, pulsus frequentia, debilitas, intermissio, & tandem quies, cùm motus cordis planè defecerit, Lipothymia & Syncope. Pulmonum gravitas & ad motum ineptitudo, anhelitus graves, suspiria alta & frequentiora, thoracis quasi compressio, & in gulam ascendentis cujusdam respirationem planè intercipientis sensus; ac labor diaphragmatis sollicitus, quo onere isto gravatos pulmones liberet, partes hasce laborare demonstrant: cum enim pulmones adeò infarcto sanguine graventur, ut à motu thoracis & diaphragmatis ægrè attollantur, quasi quidquam in gula ascenderet, queruntur misellæ: cum revera ipsi pulmones, ob pondus insuetum, movere, & ob quietem aërem admittere nequeant. Actiones hæ læsæ, propria & pathognomica Hystericæ affectionis signa, locum affectum seu proprium morbi subjectum enodant; uterumque à reatu prorsus excusant. Præcipuè pulmones affectos esse diximus, cum verò incensus suam sanguis extendit tyrannidem, in singulas penè corporis regiones diffusus dominium exercet; dum in pulmonibus sistatur motus ejus circularis, vasibus illorum sanguine jam copiosè infarctis

farctis, cordis dexter ventriculus lacunari nequit. Sed obice hîc sanguini objecto, jam ebullienti, in vasa refluit majora, truncum Cavæ descendentem, & jugulares, quæ ab arteriis continuatis ictibus successivè adimplentur, capitisque vasa distendit multum, ac inde primò gravedines, dolores insignes, ac pulsationes efficit, deinde faciei, frontis, ac colli tument venæ, totaque facies ex abundanti sanguinis æstuantis profluvio rubet maximè, ac tandem livet. Neque aliter sese habent malo hoc laborantes, quàm si funibus strangulatæ forent, eodémque modo spiritus suffocantur & mors ipsa inducitur. Huic ideò non raro supervenit Apoplexia, cùm à distensis vasibus spirituum animalium interdicatur profluvium.

Hinc per dies aliquot paroxysmo peracto, à vasorum summâ distensione, de capitis gravedine, hebetudine spirituum, angore cordis, & tristitiâ conqueruntur. Oculis etiam caliginem, ventriculo nauseam, & ciborum fastidium, extremis dolores excruciantes, articulis debilitatem affert paroxysmus præteritus. In intestinis viscosos humores discutit in flatus; atque hinc rugitus & murmura, dolores in hypochondriis luxuriant acuti. Unde lien semper malè audit, ventriculus & colon flatibus distenduntur, adeo ut & extra paroxysmi furorem, diaphragmatis illarum inflatione impediatur motus, & anhelitus gravis & difficilis red-

 datur,

datur, ut ægrè sua munia obeant consueta.

In abdomine quiddam ascendere, & laborantes hystericæ, simul & adstantes opem ferentes affirmant, manus enim admotas strenuè attollit & diaphragma comprimit.

Uterum à motu hoc erattico supra vindicavimus; hìc ejus loco intestina, *a* visceraque abdominis à diaphragmate violenter depressa, substituimus, quæ motum quendam assiduum, quasi cujusdam ascendentis simulant; Qui motus quoniam à diaphragmatis motu dependet, illius actionem & motum consideremus.

Motus hic diaphragmatis licèt modo naturali & ob finem consuetum (respirationem scilicet) fiat, tamen convulsivus quodammodo est & irregularis, ut infra illustrabitur.

Actio diaphragmatis in respiratione, est partium fibrosarum contractio, quâ extrema ad centrum, & totum summè tensum deorsum feruntur, & substrata inde deprimuntur viscera. Quæ ut spacium sibi congruum obtineant, hypochondria utrinque & abdomen attollunt: thoracis indè cavitas amplior redditur, distenduntur pulmones, & fit inspiratio. Laxatis autem fibris, diaphragma, visceribus & intestinis loca propria petentibus, à musculis abdominis compressis cedit: & inde rursus in thoracis cavitatem impellitur septum, viscera sequuntur, decidunt hy-

a Motus in Hypochondriis Hystericarum causa.

hypochondria ac pulmones, & fit exſpiratio.

Ad motum hunc contractionis & relaxationis fibrarum, neceſſitate cor ac ſanguinem refrigerandi, incitatur diaphragma, quod ope ſpirituum animalium perficitur: qui â cerebrô in fibroſam ejus texturam affluentes; & alternatim redeuntes, & contractionem, & relaxationem celebrant. Dum affluunt ſpiritus, infarciuntur fibræ, extenduntur in latus, & fiunt breviores: Unde neceſſariò ſequitur contractio. In relaxatione omnia contrario modo accidunt. Motûs hujus neceſſitatem urget ſanguis in cordis ſinubus ſummè incaleſcens, qui in pulmones continua pulſatione ejectus, & inſpirato aëre refrigeratur, & ampliore conciliatâ cavitate in pulmonibus, jam â ſepto diſtentis, uberiùs è corde exilit. Vaſa enim câpaciora reddita copioſiùs ſequacem exhauriunt ſanguinem, præcipuè ſi ob calorem tenuior, aut ob paſſionem aliqam concitatior fiat motus. Atque ſic quamlibet Diaphragmatis contractionem neceſſitati huic obedientem, cùm in abdominis cavitatem deprimatur, pulmonum diſtenſio, vaſorum ſanguine & aëre repletio, & hypochondriorum elatio ſequuntur; depreſſis enim inteſtinis attolluntur hypochondria & abdomen. Relaxationis verò comites ſunt thoracis & pulmonum compreſſio, aſcendente ſepto in pectoris cavitatem, & caſus hypochondriorum; ita ut Diaphragma

ſurſum ac deorſum alternatim actum, Motum quendam aſſiduum ad extra in hypochondriis & obdomine ſimulare facilè deprehendamus.

His ita ſtatutis, cauſam motûs illius in abdomine (quem uteri eſſe fingunt) & doloris, ſpaſmodicam Septi contractionem ſequentis, facile explorare poſſumus. Sanguis enim in cor, ac pulmones impetuoſiùs præter ſolitum irruens, illorum vaſa ſummè diſtendit; ut ad Septi relaxationem fatiſcere ac deſidere (uti ſolent) nequeant. Sed quòlibet pulſu plus à cordis æſtuantis ſinu arripitur, magiſque ſemper diſtenduntur, & tandem quaſi in gulam aſcenderent pulmones tumidi ſuffocationem minantur. Diaphragma interim (cujus actio ſolummodo eſt fibrarum contractio) calore circa cor ac pulmones (à retentione fuliginum) arcto, irritatum; nè ſuo deeſſe officio videatur, fibras ſuas vehementiùs ac creberrimè ſtringit, & ſe in abdominis cavitatem qualibet contractione altiùs deprimit; unde pulmonum vaſa, amplificatis lobis, pleniori infarctu diſtendit. Inteſtina depreſſa abdomen & hypochondria attollunt, motumque ſic aſcendentis cujuſdam illic æmulatur, tantóque vehementior fit aſcenſus, quantò violentiore contractione inteſtina cæteráque viſcera compreſſerit Diaphragma, ut cuilibet, ubi libuerit, experiri licet, ſi in libera inſpiratione manum hypochondriis impoſuerit. Continuatas

tas has fibrarum contractiones, perpetuâ neceſſitate ſolicitatas, quàm breviſſimæ & quaſi tentatæ interpellant relaxationes, quibus pulmo flatulento ac ebullienti ſanguine infarctus minime cedit; atque ideò breviſſima & quaſi incepta ſolummodo exſpiratio continuò interrupta, repetitâ contractione ſimulatur; quæ cùm crebra ac parva ſit, motus ille in abdomine nunc ceſſat parùm & quaſi deſcendit, dum breviſſima illa inſtituatur pulmonum laxatio; ſtatim verò intenditur, altiùſque aſcendit, cùm deprimitur ſeptum magis, magiſque admotum manum propellit; & hinc quodammodo mobilem tumorem illum ſentiunt. Ac tandem cum ultrà adigi nequeat ſeptum, irritæque relaxationes ad ſanguinis flatulenti expreſſionem nihil profuerint ſtrictis fibris ſummè, diſtentum à motu plane deſiſtit, tota aboletur reſpiratio, & maximè attolluntur hypochondria, tumorque ille fixus in latere manet. Donec tandem, ut à periculo maximè urgente liberetur Hyſterica, facultas animalis (ut nullum immotum relinquat lapidem quo malum fuget) ſpiritus ejus in muſculos abdominis exſpirationem facientes (cùm inſpiratione continuatâ nondum levetur copioſè effundit; qui, contractis fibris, Inteſtina impetuoſè, etiam ſurſum, contranitente Diaphragmate, ad thoracis cavitatem compriimunt, & pulmones diſtentos, ſanguine aëréque ſuliginoſo expreſſo, deſidere cogunt. Inde ſe contrahit Diaphragma,

magnáque fit inspiratio, sanguinis conflagrationem & furorem compescens, & sinus cordis rursus lacunant pulmones. Abdominis musculis alternatìm constrictis, fit rursus exspiratio, pulmones suum excludunt onus, & in hypochondriis mobile illud descendere sentitur. Hinc alta illa eduntur suspiria, quibus semper terminatur paroxysmus.

Sæpe etiam excitatur sternutatio, quæ si superveniat, bonum esse denuntiat aphorismus: idque ut signum & causa, fortem enim & excitatam animalem facultatem, & Diaphragma à convulsivà contractione liberum indicat: ut causa bonum est, quia violenta illa musculorum abdominis contractione, pulmones ab infarctu sanguineo distenti comprimuntur, & fælicior magisque ordinatus fit, illorum ac diaphragmatis motus.

Si qui viscosi humores in ore aut glandulis laryngis, motu hoc solvantur, à perpusillâ illâ exspiratione, quam supra tantum inchoatam, non perfectam esse diximus, in spumam efflati per os sæpe profluunt, ut in Epilepticis etiam solent.

Similem huic Diaphragmatis motum, & effectùm non dissimilem illi consequentem, in risu profusiore & immoderato videre licet: qui aliquando tantus est, ut Syncopes & vitæ periculum sæpe inde provocentur; suffocationem, vasorum omnium in capite, ac facie, summam à sanguine repletionem, atque inde rubedinem insignem, & tandem livorem sym-

(symptomata mali hujus pathognomica) concitat; imò ab hoc solùm inordinato, affectio hæc Hysterica excitatur. Quomodo autem tam tristis effectus à risu ortum habeat inquirendum est.

Risus à motu Diaphragmatis interciso frequenti & quasi tremulo efficitur; quo multiplex & interrupta exspiratio in vocalibus instrumentis modulata fit. *a* Damnum quod animali ab inordinato hoc affectu contingit, enascitur ex motu Septi interciso: cum nondum peractâ relaxatione, sequente alterâ fibrarum constrictione, interrumpitur motus ejus alternus: adeò ut nec exspiratio perfecta, quâ fuligines effundantur, nec inspiratio proportionata, quâ sanguis è corde promatur, & ab aëre in pulmones attracto contemperetur, celebretur. Hinc sanguis nimium excandescens, frequentibus è corde pulsibus emissus, in pulmonum vasa copiosè magis effunditur, quàm ut ab interruptà Diaphragmatis relaxatione depleri possint. Atque inde restagnans, vasibus pulmonum & cordis sinu dextro infarctis, cervicis capitis & faciei vasa æstuanti sanguine impensiùs distenta turgent, ruborque perpetuò, usque ad livorem auctus, diffunditur; in corde suffocantur spiritus & ob quietem incipit grumescere sanguis, atque inde Syncope; In cerebro, à vasorum nimia distensione, spirituum

a Quomodò risus hunc affectum generat.

tuum animalium impeditur effluxus; atque ſic artuum debilitas, aut motus convulſivus inducitur. In Capite & Cervice autem, quia frequentiores & majores ſunt venæ quam in aliis partibus, diſtenſio hæc faciliùs & graviùs diſcernitur.

Diaphragmatis motu ſic perturbato, cerebro etiam cordéque periclitante, ne totum ruat, in conſenſum vocantur omnes actiones: ſpiritus animales, ut ab inimico liberentur, impetuoſè & inordinatè in omnes propelluntur, ac diverſos edunt effectus. In corde vehementium contractionum, pulſuſque primò inordinati, tandem intermittentis, inde tremuli (donec infarctis nimiùm ventriculis planè ceſſat motus) ſunt authores. In ventriculo inordinatâ fibrarum contractione vomitum cauſant. Oculorum glandulas & muſculos ſtringentes, lachrymas involuntarias copioſè exprimunt. In muſculos nunc hos, nunc illos profluentes, motus cauſant convulſivos, geſticulationes miras, variaſque partium diſtorſiones; prout hi vel illi ſpiritibus diſtenduntur muſculi. Si ſpiritibus vapores flatulenti etiam adjungantur, pars ita diſtenta diu rigida & inflexibilis, convulſa manet; donec ſpiritus illi flatulenti, vel externis admotis, aut calore partium naturali diſcutiantur, aut muſculi adverſi vehementiùs acti, in contrarium trahunt. In inteſtinis humores fundunt, & in flatus attenuant, ut præſens inde ſæpe augeatur malum.

lum. Rugitus hinc, ructus & murmura excitantur, flatúsque nunc sub cute repentes, animalis cujusdam gressum fingunt, nunc instar fulminis proruunt, nunc aquæ frigidioris delabentis, jam æstuantis fugam (prout eminùs aut cominùs à rarefaciente calore distant) mentiuntur; atque hoc etiam extra paroxysmum sæpe accidit.

CAP. IV.

De morbi causâ continente & antecedente.

CAusam itaque continentem hujus strangulationis, infarctionem sanguinis flatulenti & serosi, ebullientis in vasis pulmonum & cordis, esse statuimus. Atque hoc non solum medicorum testantur observationes, sed mali historiâ examinatâ, nullam aliam admittere causam queat hysterica hæc suffocatio. Inter observatores Medicos, Fælix Platerus obser. respirationis defectu, narrat quandam ante mensium eruptionem hystericis accessionibus & sanguinis exspuitione semper laborasse; cui vena quotannis in manu, & sæpe in pedibus, ut copiosè affueret, aperiebatur, & nisi hoc illi factum fuisset; sanguinem copiosè exspueret, & hysterica foret. *D. Hechsteterus* in suis obser. historias affert plures Hystericarum: quarum aliæ remoratis mensibus, aliæ fluxibus mensium

inordinatis, singulis quatuordecim diebus redeuntibus, symptomata hæc perpessæ; solâ sanguinis missione decussatim per artus, eâque sæpius repetitâ, convulsiva (nihil cæteris proficientibus) terriculamenta profligata fuerunt. *Aretæus* coquam noctu sanam lectum ingressam, manè ore à spasmo occluso inventam, venâ in pede sectâ & anti-hystericis sanavit. Ex observatione propriâ plures cruentâ hâc vindictâ ab immani accessionum ferocitate liberatas; alias ex paroxysmi ipsius furore revocatas novimus. Unam atque alteram mensibus ritè fluentibus, sanguinis verò exspuitione, tempore intermedio, antecedentibus tristitiis, crebris anhelationibus, respirationis interceptione, & quasi syncope tentatas; repetitâ solum sanguinis è pedibus detractione, pristinæ restituimus sanitati.

Præterea quotquot hoc conflictatæ morbo, fato immaturo fungebantur, post mortem dissectæ, capitis, pulmonum ac cordis sinus & vasa admodum sanguine grumoso distenta magis quam par erat, aut in aliis cadaveribus soleret, hoc infarctu sanguineo suffocari spiritus atque mortem inde accire ostendunt.

Causæ antecedentes internæ προηγούμεναι quæ continentem efficiunt ac movent, sunt 1o. Sanguificationis vitium, quo tenuior quàm par erat generatur sanguis. Sanguis tenuior fit, vel quia serum debito non separatur

ratur modo, ob renum vitia, aut impeditâ perspiratione, restrictis poris, quâ semper laborant hystericæ; vel quia talis efficitur, & licet abundè serum per urinas aut sudores evacuetur, qui remanserit in venis, dilutus, tenuis & aquosus relinquitur. Hoc accidit à debilitate concoctionis, in hepate (secundum placita Authorum) in ventriculo (me judice) malè ingestos cibos comminuente. Unde partes ciborum fibrosæ & crassiores, sanguinis fibras constituentes, intactæ ventriculi laborem effugientes, in intestina seclusæ, cum excrementis, à Lacteis negliguntur. Sola tenuior, spirituosa nimiùm, aquosa & dilutior chyli pars arripitur; ex quâ quid nisi serosus, tenuis & dilutus fluxibilisque exoritur sanguis? A debilitate coctionis non solùm tenuitatem obtinuit, sed & flatus adjunguntur, quibus laxas magis distendit partes, etiam non incitatus sanguis: cùm verò à calore externo aut passionibus commovetur, fulminis instar evolat, discutit ac penetrat: Atque sic ventriculi vitio & tenuis & flatulentus efficitur sanguis, quibus auxiliaribus eum suffocationis hujus authorem esse facilè concludamus.

2. Pulmonum laxitas insueta, vel naturalis, uti sæpius accidit, vel accidentaria inter procatarcticarum causarum numerum recenseri debet. Cum vasorum fibræ adeò relaxantur, ut sese stringere & contrahere nequeant: unde tenuis ille & flatulentus,

ſanguis in vaſa flaccidiora irruens, illa non renitentibus fibris, præter modum attollit, inflat ac diſtendit.

Menſium etiam retentio inter procatarcticas meritò enumerari poterit, præcipuè ſi retentioni adjungantur tenuitas illa & flatulentia, licet non corrumpatur ſanguis. Quibus lunaris ſiſtitur evacuatio, circa præcordia gravedinem, reſpirationem difficilem, ad motum & laborem pigritiam, laſſitudines ſpontaneas ſentiunt, affectûs hujus prӕludia. Suffocatione verò hac convulſivâ non affliguntur, niſi tenuitas illa flatulenta, cum pulmonum flacciditate retentioni adſtipuletur; multum tum paroxyſmi adventum & furorem accelerat ſanguinis illa accumulatio.

Animi pathemata in catalogo cauſarum, ſuaveolentia etiam externa, aliáque, de quibus infra, locum habent.

Cauſarum hic catalogus ut hiſtoriæ obſervationibus exactè reſpondeat, ſic & damnatum uterum à reatu vindicat; ut verò dubia ſolvantur omnia, ulteriùs, an juvantia etiam & nocentia, ut in hiſtoriâ morbi referuntur, cum cauſis hiſce conveniant, examinandum reſtat.

CAP.

CAP. V.

De juvantibus quomodo mali causam illustrent.

QUæ in atrocissimo hoc affectû juvant, etiam sanguinem mali authorem facile suadent. Qualia sunt præcipue sanguinis missio, quæ si in brachiis administretur, minus adfert levaminis, quia sanguinem ad superiora moveri invitat magis. Maximâ autem cum utilitate in pedibus instituitur: quo enim longius à corde ac pulmonibus revocatur sanguis, motusque ejus ad inferiora flectitur, qui modo impensius sursum in viscera hæc ruebat, eo thoracis ac diaphragmatis motui sequaciores redduntur pulmones, ac cor suam liberius efficit systolen, quo sinus ejus ab infarctu illo liberentur, vasibus scilicet copia minori distentis. Nec sanguinis orgasmum solum, atque inde accessionum frequentiam & hæmoptosin iterata venæ sectio prohibet: Sed & in ipso paroxysmi vigore, cum summâ repletione vasa laborant pulmonum, ita ut in gulam quasi ascendentes lobi, respirationem tollant; unico hoc remedio ad exteriora revocatur sanguis, vasaq; deplentur, atq; ita liberior statim fit pulmonum motus, & terminatur paroxysmus.

Ligaturæ dolorificæ extremorum, præcipue pedum ac crurum frictiones, uti & omnia revulsionum genera, per clysteres, pur-

gantia mitiora, cucurbitulas ac vesicatoria, tam accedentem paroxysmum, quàm crudelia ejus terriculamenta fugant, & sanguinis in pulmones impetum refrænant.

Ideo prosunt ligaturæ, quod sanguis, qui per arterias in venas effunditur, ob ligaturas ad interiora recurrere nequeat, dum à fasciis constringuntur venæ, & in illis sic retardatur, ut pulmones cordisque thalami quodam modo per arterias inaniantur, placideque, fatiscentibus thoracis musculis, desidant, qui modò inordinato sanguinis affluxu nimium distendebantur.

Cucurbitulæ extremis affixæ idem efficiunt; violenta enim attractione, sanguinem in minoribus & cutaneis venis retardant, ut præceps ad interiora refringatur motus. Si verò mammis aut thoraci applicentur, respirationis difficultatem, hujus affectionis præludium, etiam in sanis pariunt, quia hoc modo sanguinis motus ad pulmones centrumque acceleratur.

Quæcunque sanguinis orgasmum refrænare, illumque incrassare poterint medicamenta, plurimum juvant; ideoque largior aquæ frigidæ haustus, dum per Oesophagum transit, ob arteriarum majorum vicinitatem, æstum sanguinis contemperat paulisper, & adventantem nonnunquam paroxysmum retundit. Idem agit, vitrioli stipticitas sanguinem figendo, cohibendo, & vasorum fibras stringendo, & contrahendo, unde distensioni

ab

ab irruente ſanguine adeò obnoxia non ſunt: eàque de cauſa ſpecificum creditur in hâc & Epilepſia medicamentum. Opiata etiam, omniaque narcoſin habentia, niſi illa quæ ſpiritibus igneis abundant, quæ ſanguinem fundunt potiùs & accendunt, uti vinum & aquæ fortiores ſpirituoſæ. Quæcunque verò ſomnum placidè inducunt & ſanguinem figunt, huic adverſantur malo.

Bezoartica omnia & alexipharmaca, quibus à centro ad circumferentiam tenuiores ſanguinis partes, & vapores accenſi per diaphoreſin educuntur, ſudore erumpente plurimum juvant. Qualia ſunt corallia, ſuccinum, Margaritæ, ruta, lapis Bezoar, caſtoreum, &c. Quorum ſpiritibus alexipharmacis cordis refocillantur vires; ut copioſiùs ſanguinem æſtuantem effundat; vaſorum etiam fibræ ſpiritibus recreantur, & ſtringuntur, ut fortiùs ſe contrahentes, irruentem ſanguinem non tam facilè admittant. Partes item ſanguinis tenuiores, ſeroſæ, & flatulentæ illorum calore benigno in minimas inciduntur particulas, & ad extrema fugantur, atque ſic Diaphoreſis promovetur, ut tranſpirantibus particulis tenuioribus, ſanguinis inde diminuatur copia, retardetur præceps ad interiora incurſus, & pulmones cæteraque vaſa inde depleantur.

Fermentationi etiam humorum adverſantes, illos & quietos reddunt, & ingratam in ventriculo aciditatem (quâ multùm au-

getur fermentatio in venis, flatúsque ubertim excitantur) compescere & edulcare solent. Unde sanguis minùs flatulentus, modestiùs in canalibus circulatur.

Graveolentia naribus admota, vicem obtinuerunt remedii, sicuti & suaveolentia pudendis, cujus administrationis usum, non sine causa suspectum habemus. Cùm Plinii errori (nimirum uterum esse animal, quod ex propria voluntate moveri possit, ac odoribus afficiatur) patrocinari videatur: de suaveolentium naturâ, & quid boni vel mali huic affectui contribuant, infra declarabitur. Fœtida autem ideò auxilium præstant, quia sulphure narcotico, quo maximè abundant, & à quo graveolentiam acceperunt, spiritus, sanguinem & humores figunt, & furorem compescunt. Hujus classis sunt plumarum accensarum ac cornuum odor, castorei, succini & asæ fætidæ halitus; tabacci fumus, &c. quæ cum maximè graveolent, copiam sulphuris narcotici, spiritus ac humores figentis, & orgasmum cohibentis, fatentur.

Abdominis utrinque compressio levamen adfert; ut uteri corpus ascendentis deprimatur, asserunt mulierculæ. At cùm matricem immotam supra declaraverimus, non eo nomine exspectatur auxilium. Abdominis verò compressio ideo valet, quia inde compressa valide intestina, Diaphragma sursum violenter impellunt, unde fibræ ejus à frequentibus & spasmodicis contractionibus non lacef-

cessuntur : & thoracis capacitate diminutâ, pulmones compressi sanguinem quodammodo quasi exspuere coguntur, fuliginesque retenti exspirant; atque sic contemperato sanguine, & depressis pulmonibus quiescunt & symptomata.

CAP. VI.

Quæ in affectu hoc nocent morbi causam denuntiant.

QUæ nocent & affectum hunc concitare solent non minus sanguinem accusant.

Suaveolentia vel in accessione vel extra ferre nequeunt : imo sæpé hujusmodi solummodo odore malum incitatur. Moschus & Zibetha præcipue, aliaque hujus classis caput gravare dicuntur, & affectionem hystericam promovent.

De Moscho refert Sennertus oculatissimus, si, accepto vulnere in thorace nullus effluat sanguis, isque in pectore detineatur, æger granum unum moschi detineat sub linguâ, ita enim statim sanguis fluere incipiet, quod nonnulli pro secreto habent. Generosum quendam, sexagenarium & amplius, novi, qui ex moschi, ambræ aut hujusmodi vel levi odore, statim de dolore capitis insigni, non sine narium hæmorhagiâ leniendo, conqueretur. Affectuum horum authores es-

se suaveolentia constat: at unde virtutes hasce acceperint examinare non foret inutile.

Ex observationibus prædictis à sanguinis fusione fieri credimus: tenuiores enim biliosæ & igneæ suaveolentium particulæ, sanguini ac spiritibus admistæ, ebullitionem ac fermentationem conciliantes, vasorum distensionem, atque inde gravedinem & dolorem causant, & hoc primò in cerebro percipitur, ubi odores primò apprehenduntur, unde capitis dolor primò affligit. Inde deorsum versus cor ac pulmones, sanguis, particulis hisce inquinatus, per venas recurrens, totam contaminat massam, ubivis illam fundit; unde circa cor ac pulmones, ubi naturaliter incalescit, odoribus hisce fusus, conflagratio accenditur, ab æstuanti ejus furore etiam pulsus variatur, intermittit, ac cor ipsum tremit, laxæque pulmonum fibræ impensius inflatæ & distentæ copioso ac æstuanti infarciuntur sanguine, ut immobiles penè labor reddat; inde suffocatio hæc petit originem: præcipue si sanguinem sequacem, tenuem, flatulentum & copiosum invenerint hæ suaveolentes particulæ; uti in mulieribus cholericis præcipue fieri solet. In masculis autem nonnullisque fæminis, quarum pori sunt patentiores, ac diaphoresis major, nec sanguis ad liquefactionem est tam facilis; igneæ hæ particulæ facilè exspirant, neque tanti incendii sunt authores, neque inde tam gravia generant symptomata.

Atque

Atque hoc illorum, præcipuè Mosci & Zibethæ naturæ suadere poterint, cum ex animalium excrementis, puta sanguine bilioso putrefactis, originem petant. Moschus ex abscessu prope umbilicum animalis cujusdam profluit, referente Gesnero, veluti Mercator quidam regionibus istis, unde nobis transportatur, faciens commercia, mihi narravit, ad hunc modum efficitur.

Incolæ (dixit) regionis cujusdam in India orientali, cum animal istud (damis non absimile) invenerint: primò canibus diu insequuntur venaticis, deinde cum persecutionem ultra ferre nequit canum, fessum & anhelans plagis abundè excipiunt, donec tota cutis sanguine grumoso, à verberibus canumque morsibus maximè inficiatur, & intumescat; tum cum incalescit adhuc, pellem ubivis attollunt & ligaturis strictioribus illam cum sanguine illo grumoso incluso circumligant totam in nodos; deinde statim, vivente adhuc animale, abscissis nodulis, sanguine illo plenis, pro moscho optimo reservant, qui nobis sic in bursis coriaceis, ut ab animali abscinduntur, à mercatoribus transfertur.

Zibetha est exsudatio hujusmodi humorum in capsulam quandam, prope testiculos cujusdam animalis, à natura institutam, unde eruitur ad usum.

Atque sic Moschi & Zibethæ generatio quocunque modo, sive à profluente abscessu, sive à grumoso sanguine crudelium incola-

rum

rum verberibus collecto, fiat; à sanguine accenso & bilioso petunt originem. Hoc non tantum temperamenti similitudo persuaserit, cum & bilis & moschus, uterque calidis particulis abundent. Sed quia odor utrisque multum similis invenitur. Bilis si destilletur aut concoctione ulterius elaboretur, moscho æquiparatur odore, quæ odoris similitudo, naturæ etiam convenientiam ostendit. Cum itaque de naturâ bilis participent hæc suaveolentia, mirum non est, si igneæ horum particulæ (ob cognationem facilè avidéque admissæ) partes sanguinis jam tenues & biliosas fundant magis, & accendant; vapores enim qui cum humano corpore similitudinem obtinent, facilius se insinuant, spiritusque produnt.

Æstatis, Hypocausti aut balnei calore intensiori excitatur etiam malum hoc pestiferum. Cum ab æstu nimio & excandescenti, incalescit nimium sanguis attenuatus, & fluxilis; unde spacium amplius, quo contineatur, petens, in vasa pulmonum majora ac laxa proruit: quæ cum à spongiosa carne investiantur, distensioni facilè cedunt; Donec pondere nimio gravati, diaphragmatis motum ulterius sequi nequeant.

Nec in minore periculo sunt, quarum pori multum frigore constipantur; præcipue si tenuis & flatulentus sit sanguis, nam hinc, humoribus serosis magis abundans, ob vapores retentos facilius attenuatur & accenditur.

Sangui-

Sanguinem hunc tenuem, biliosum & flatulentum attenuant etiam & accendunt violenta exercitia & motus inordinati; ita ut sæpe affectus hujus existant authores. Nonnullas novi fæminas à motu solum violentiore sub sole, in æstate, crudeli hujus affectionis furore statim prehendi.

Quæ diu ac sæpius infantulos lactarunt, huic affectui multum obnoxiæ inveniuntur. Fæminam novi, quæ cum per annos penè viginti vel gravida vel nutrix vixisset, tam facilem ac violentum sanguinis fluxum crebriori lactatione versus thoracem conciliaverat, ut partus posteriores, tristitiæ, anxietates, cordis palpitationes, gravedines & lassitudo spontanea (hujus affectus prodromi) semper concomitarent. Continua enim lactatione, sanguinis motus (pærcipue si tenuis ac fluxilis nimium fuerit) versus cor ac pulmones concitatior revocatur; adeo ut partes illæ non minus aliquando copioso graventur sanguine, quàm si cucurbitulæ mammis affigantur, quarum violenti attractione, (uti supra monuimus) respirationis difficultas etiam in sanis promovetur.

CAP. VII.

Quomodo passiones affectum hunc incitent.

QUavis vehementi passione si commoveantur, recrudescit malum; turbato

bato inde & accenso sanguine : quod modo sequenti fieri existimamus.

Spiritus animales per externos sensus, objectorum species, tam gratos, quam ingratos animali, recipientes, communi sensui statim communicant; ubi secundum cujusvis naturam excipiuntur. Si sub specie boni, avide & comiter; sin autem sub mali specie, ingratæ sunt cum improbatione & quasi nauseâ, ac solicitâ totius provisione admittuntur; præcipue autem partium quas principes vocant. Inter has verò Cor præsertim respicitur quod ἑστίαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, καὶ ζωῆς, focum calidi innati, ac vitæ fontem nominant ad cujus nutum ac bene esse reliquæ moventur omnes; ad cujus præservationem cæteræ conformantur partes. Sensuum organa speculatorum officia huic præstantia, amicos ab inimicis discernunt; interim sensus, animæ facultates, satellites ac manipulares, intelligentias & detectas species probant; ac cum aliis prius admissis comparant. Qui ex continuatâ experientiâ & notionibus anticipatis in memoriâ repositis; sedulaque nuper admissarum comparatione, cum repositarum naturâ ac affectibus, de illarum conditione an gratæ, vel ingratæ, toti vel alicui parti sint profuturæ, dijudicant. Scientiam hanc experientiâ acquisitam fuisse animalium tabulæ rasæ (uti animam vocat *Aristoteles*) indicant. Quorum sensus communis de rerum naturis experimentaliter & scientificè judicare nequit;

quit; neque exemplaria, ex repositoriis memoriæ, adhuc vacuis & quasi rasis, petere potest; atque ideo omnia tam bona, quam mala, avidè æque appetit & amplectitur, aut aversatur. Hammam non minore delectu, quam papillam in fauces ingerit infans, & objecta amabilia non minus formidat, quam terribilia & inimica; non potens discrepantes distinguere facultates. Est enim, in tenellâ hac ætate, sensus communis ac imaginatio instar novæ alicujus advenæ in mundo, qui aut miratur objecta sibi nova, aut ab iis perterretur & perturbatur, & quò pauciora in memoriâ reponuntur experimenta, eò passionibus moveri procliviores redduntur. Atque ideo post pueros & infantes, fœminæ promptius passionibus sunt obnoxiæ, quia, experimentis paucioribus instructæ, rectè de naturis rerum dijudicare, vel actiones comparare nequeunt. Atque ideo facile passionibus aguntur, & ad insultus hosce, vel epilepticos, sunt proniores.

Objectorum natura, communi sensui, comparatione factâ, jam nota cuivis parti, præcipue cordi, ministris suis mediantibus (scilicet spiritibus,) quasi Accis Domino, & præfecto, certam objectorum notitiam, una cum subsidiariis copiis transfert, & ex diverso spiritus distribuendi modo quam objectorum ipse admisit apprehensionem, cordi communicat; ipsosque in illo motus, quos passiones vocant, excitat. Ex. gr. si objectum speciosum

ciosum & amœnum appareat, avide & cum gaudio amplectitur sensus, unde statim copiam spirituum per sextum par nervorum Cordi profusius mandat, ventriculo, hepati, pulmonibus, aliisque non neglectis partibus. Quorum pleniori accessu, fibræ multum distentæ sunt, ac quælibet promovetur actio. In corde, cujus fibræ spiritibus impraegnatæ motum evidentiorem edunt, subsidiorum effectus clarius manifestatur. Quò enim plures communicantur spiritus, eò vehementius contractæ fibræ sinus ejus constringunt, inclusumque sanguinem in arterias & pulmones propellunt; qui in arterias effunditur, pulsus varietatem passionibus conformem; qui in pulmones, respirationis differentiam constituit, ut in grati & amabilis objecti receptione, larga & æqualis fiat spirituum transmissio; Cordis fibrarum magna contractio & constans, ventriculorum ejus constrictio proportionata, larga & ordinata sanguinis emissio, pulsusque magnus sequitur, tardus & ratus (cum magnitudo necessitate urgenti satisfaciat) quem Medici lætitiæ signum indicant. Effectus motum hunc cordis ac spirituum consequentes, sunt copiosa sanguinis profusio in singulas arterias, præsertim pulmonum; qui inordinatâ hac plenitudine & calore abundantiori, ad motum frequentiorem sollicitantur, unde anhelationes, & suspiria, & si sequacem invenerit sanguinem, vasaque pulmonum laxa satis ad disten-

stentionem apta, suffocatio frequenter hæc, imò mors sæpe insequitur.

Si admissæ species objectum ut malum phantasiæ ostendunt, vel ut malum irrefragabile, horrore plenum & toti perniciosum apprehendit, passionem illam quam *timorem* vocant, generat; vel ut malum cui propriis viribus, aut alienis adversari & resistere poterit, intelligit, unde affectus ille quem *iram* nominant exoritur. In timore spiritus fixi ab inopinata mali eruptione, & exitu dubio consternati, remisse & languide cordi transmissi, motum debilem & rarum excitant, adeo ut sanguis in pulmonibus & cordis finibus restagnans, quodammodo concrescit, unde syncope, ipsaque mors non rarò supervenit. Sin autem mali horror non intendatur, spiritus copiosa transmissione defectum compensantes, impetuose irruentes, sanguinem colliquant & exagitant, pulsum reddunt magnum & frequentem, & in pulmones laxos copia excandescentis propellitur sanguinis, eosque ultra modum extendit ac graviores quàm ut à debili adhuc diaphragmatis constrictione commoveantur; unde suffocatio hæc insequitur inevitabilis.

Si objectum ut resistibile apprehendatur, ira excitatur; phantasia omnes suas exerit vires & spiritus, subsidia copiose & frequentissime cordi transmittit; & pulsus inde magnus, celer, creber ac *a* vehemens

a Ira quomodo affectum hunc generat?

excitatur. Cujus repetitis ictibus larga sanguinis portio in pulmones propellitur, qui si æquali ac proportionato diaphragmatis motu non lacunentur, si sanguis tenuis & flatulentus sit, excandescentium copia spirituum imprægnatus, instar lactis ebullientis extumescit, ac pulmones, ut antea dictum est, gravat & immobiles reddit, & insequitur paroxysmus hystericus.

Desipientiæ causam in affectu hoc ad spirituum motum inordinatum, ac perturbationem in ipso fonte, scilicet cerebro & sensuum organis referre debemus; cum enim à nimia sanguinis fermentatione volatiles nimium & excandescentes generentur spiritus, aut si à longiori pugna, fermentatione peracta, figantur nimium, aut ad alia peragenda sevocentur, magnumque in contractionibus convulsivis & gesticulationibus irregularibus illorum fiat dispendium; mirum non est si rite semper de rebus gestis non dijudicent, & omnia vel plurima circa ipsas acta ignorent. Cerebrum insuper calidiori illo incensoque distentum sanguine; & in generatione, dispositione & distributione spirituum turbatur, adeo ut spiritibus etiam accensis, delirium non raro paroxysmi hujus sit comes frequentior. Aliquando verò cum levior sit spirituum conturbatio, & facultates internæ minus commotæ fuerint, ipsis quod in paroxysmo accidit, nihil nescium erit, nullaque insequitur desipientia aut læsio memo-

riæ. *Sola quies cerebri sapere facit, prudentiam subministrat, & intelligentiam causat. Hip. lib. de morbo sacro.*

Atque sic Hystericæ affectionis causas & effectus per historiæ observationes examinavimus. Nihilque arduum & difficile in illarum explicatione levi pede prætergressi fuimus: restat solummodo ut dubia nonnulla, quæ veritatem hujus rei aut obscuram aut ancipitem reddant, diluamus. Et primò hic quæri poterit, *Si* à concitatiori sanguinis motu, nimiaque effervescentia pulmones distendentis fiat hysterica hæc affectio, 1o Cur solummodo fæminis contigit? 2o Quare in omni sanguinis ebullitione & febribus, & quando pulsus omnes hasce variationes subit, non invadit? 3o Quomodo spiritus animales in cerebro & nervis repositi & conducti, in sanguinem cæterosque humores, & in ipsa corpulentiora musculorum corpora agere possint? 4o Quomodo spiritus animales in motibus hisce inordinatis & irregularibus, etiam ad certas & determinatas partes disponuntur & propelluntur?

CAP VIII.

Cur fæminæ solum hoc crucientur malo.

MAsculis non competit hæc affectio licet symptomata hujus quamplurima

 , Epi-

Epilepticis, convulsis, Hypochondriacis, aliisque tam masculis quam fæminis sæpe accidunt. 1° Quia major sanguinis portio, cæteris partibus, fæminis conceditur, quam maribus, uti Menstrua testantur profluvia, quorum fluxus per dies aliquot nunc diutius perpetuatur. Et in secundo septenario, id est anno decimo quarto plerumque, nunc undecimo, erumpentes, ad septimum usque septenarium durant Menses: & post quinquagesimum ut plurimum subsistunt, cum scilicet calor innatus tantam sanguinis copiam non generat. Quæ sanguinis redundantia si non rite statis temporibus per uteri vasa evacuetur, aut accidentali retractione recurrat; ad vasa majora & laxiora retrahitur, eaque distendit. Mares vero tanto solum gaudent, quantum ad partium nutritionem sufficit, atque ideo malo hoc non affliguntur. 2° Fæminarum sanguis tenuior est. Viri calidiores sunt & præ fæminis spiritibus abundant, unde plura excrementa ad cutem & extremas partes protrudunt; quæ in fæminis in sanguine reservantur, illumque tenuiorem & dilutum efficiunt magisque fluxilem reddunt. 3° Ob imperfectiorem concoctionem magis flatulentus muliebris semper invenitur sanguis. Unde ob tenuitatem facilius incitatur, ob copiam magis gravat, & ob admixtos flatus magis distendit ac citius funditur.

4to. Mulieres pulsu debiliori fruuntur

quam viri; unde ſanguis ad extrema diminute propellitur, ut vaſa interiora, ejus redundantiâ diſtenta, præcipue in venis pulmonum majoribus & relaxatis, magis quam in Maribus graventur & dyſpnœam ac ſuffocationem cito efficiant.

5to Præterea fæminea Corpora ſunt (referente Hippocrate) *δυσδιαφόρητα vix per ſpirabilia; molliores & laxiores ſunt mulieres carne & cute.* Unde ob flacciditatem & concidentiam pororum in carne, quia vaſa nimis compreſſa ſunt, haud libere perficitur in extremis ſanguinis circuitus, & ob cutis permeabilitatem difficilem, partium feroſarum & flatuum impeditur tranſpiratio. Rarius autem magiſque foraminibus pervium eſt corpus virorum, & inde facilius & liberalius ſudat, nec non penetrabile frigus flante Aquilone minus tolerat, quam fæmineum. Quarum pori conſtricti vapores ac flatus retinent; unde ſanguis tenuior, & ad motum proclivior efficitur: ut vel levi occaſione rarefactus, majora in pulmonibus vaſa adoriatur, eaque diſtendat; qui ob pulſus debilitatem, tam facile ad extrema propelli nequit, ſed ad interiora retractus, anguſtiam hanc & ſuffocationem generat. In maſculis pori patentiores ſunt, fuligineſque ſanguinem attenuantes & proritantes frequentiori exercitio abſumuntur & exſpirant.

Viragines etiam aliæque plurimæ, quarum vel poroſa cutis facile vapores emittit, aut

benignior corporis temperatura talem non generat sanguinem, malo hoc non infestantur. Illæ verò pathemate hoc frequentius laborant; quarum temperamentum calidius sanguinem æstuantem ac tenuiorem creat, nec genitus per diaphoresin ventilatur, aut modo consueto non purgatur. Iis autem contigit hic affectus, quibus constans vel anticipata mensium evacuatio crudelem hunc reatum à sanguine vindicare videatur; cum vel in ipso profluvii tempore nonnunquam excruciantur. Quia à retentione fuliginum, sanguis jam tenuior, in hac commotione lunari fusus magis, & accensus, & in quamvis partem moveri inclinabilis, facile, vel à passionibus irritatus, vel accidentali pulmonum distentione allectus, recurrere & spatium amplius in pulmonibus occupare suadetur: præcipue si evacuatio consueta fusioni non proportionetur. Plures novimus fæminas, quibus ætate juvenili, diu mensium suppressione laborantibus, cum per uteri vasa postea natura evacuationem conata fuerit, quavis levi occasione, aliquando nulla evidenti causa, in ipso profluvii initio, sanguis in momento pæne ad superiora recurreret; neglectisque tramitibus ordinatis, vel pulmones & cor aut cerebrum impetuose peteret. Imò quamplurimæ perpetuis Cephalagiis dum fluant menstrua, à fusione sanguinis nimia vexantur.

Præterea cum fæminæ passionibus magis

sint

sint subjectæ, mirum non est si illorum effectibus magis obnoxiæ reddantur. Muliebris calor languidior & pauciores & debiliores generat spiritus, qui ut objecta male plerumque apprehendunt, sic & debilioribus argumentis phantasiæ & rationi satisfaciunt: atque ideo majus in illas dominium exercent passiones. Quomodo passiones sanguinem ac spiritus conturbent atque huic affectioni ministrent, supra ostensum est.

Sed hic quæri poterit, cur pulmones distensioni huic à sanguine fervidiore magis aliis partibus sint obnoxii?

Pulmones ideo magis copiâ hac gravantur, quia in illis ampliora sunt vasa, parenchymate dilatabili & spongioso circumducta, adeo ut facilius in eorum motu continuo distendantur; dum cætera viscera minoribus vasibus strictisque parenchymatum cancellis conclusis gaudeant.

Denique Mulieres malo huic proniores pulmonum gratia dicantur: quia in fæminis angustius pro illis in thorace à natura conceditur spatium, quam viris; quorum thorax multo amplior distentis & inflatis pulmonibus facile cedit. In fæminis verò quod sint arctioribus constricti cancellis, cum accidentali quacunq; sanguinis fusione magis quam par erat extenduntur vasa; exigua pectoris cavitas pulmones inflatos ita comprimit; ut nisi septum largiori & magis frequenti inflaret motu, spacium distensioni illorum

 propor-

proportionatum non inveniretur. Cùm verò tenuior illarum sanguis subito rarefactus nimium pulmonum vasa infarciat, propter cavitatis angustiam relaxato diaphragmati non cedunt pulmones: quia tali temporis intervallo depleri nequeunt, ut ascendenti septo locum darent. Hinc ut fuliginum sanguinisque furentis excandescentiam tam in pulmonibus quam in corde eviter natura, Septum rursus ad sui ipsus contractionem, ut frigidum inspiret, sollicitat. Atque hinc augetur infarctus, ac suffocatio sequitur. Quæ omnia à largiori thoracis masculi cavitate antevertuntur.

CAP. IX.

Quare in omni sanguinis fusione & febribus non invadat hystericus paroxysmus.

IN febribus non semper excitatur hic affectus (licet convulsio aliquando superveniat) quia sanguis, febrili ardore, absumptis tenuioribus ejus particulis, incrassatur potius; ut tardiori progressu vasa permeet, non fulguris instar in partes irruat.

Deinde in hoc affectu sanguinis accensio & irritatio subita est; & in laxos pulmonum lobos in instanti pene profluit, eosque cito distendit.

Mate-

Materia autem febrilis accensa paulisper vitalia affligit, & sanguis in corde accensus non tantum in pulmones irruit, sed & in singulas Microcosmi regiones distribuitur, vasaque omnia æqualiter distenduntur, sanguis ille qui paulisper excandescit, celeritatem & frequentiam pulsus motui diaphragmatis respondentem excitat; ita ut pulmones frequenti pulsu exantlati & ab infarctu illo instantaneo liberati, non ultra septi regulationem adiguntur, sed ad diaphragmatis relaxationem sponte decidunt.

Convulsio autem febrium tam malignarum quam aliarum comes nonnunquam reperitur, quia à febrili calore cerebrum occupante, spiritus accensi irregulariter & inordinate musculoso generi dispensantur. Cum scilicet vi morbi adeo perturbantur facultates animales, ut spiritus nec cohibere possint; sed furiose & subsultim effluentes, nunc hos, nunc illos contrahunt musculos, ac motus in partibus irregulares edunt. Quæ diutius rigidæ & contractæ manent, si spiritus flatulenti una cum animalibus profluunt.

CAP. X.

3°. *Quomodo spiritus animales in cerebro & nervis repositi in sanguinem cæterosq; humores & in corpulentiora musculorum corpora agere possint.*

UT spirituum activitatem in sanguinem, cæteraque corpora cognoscamus, & sic ut tertiam diluamus objectionem, naturam illorum dignoscere ac delineare non inutile erit.

Spiritus animales (de quibus hic agimus) sunt Atomi quædam, minutissimæ sanguinis particulæ igneæ, attenuatæ, rarefactæ, calore ac fermentatione in cordis sinubus exaltatæ, & cum sanguine simul per arterias cerebro transmissæ, ubi per substantiam ejus variis Mæandris rivulisque tenuioribus discurrentes, energiâ cerebri propria eliciuntur, à sanguine separantur, & in meatibus ejus ad usum reservantur. Qui ob tenuitatem igneam vel densissima, magisque compacta corpora penetrare, eaque attenuare, dividere, & distendere queunt; ob calorem partes dilatare & fovere possint; ob activitatem, totum in momento percurrunt microcosmum, & nisi humiditate cerebri contemperarentur, densisque firmarentur membranis, cito evolarent, aut excandescentes singulas

gulas animæ actiones perturbarent. Cum parti alicui (purissima prius cerebri substantia depurati) communicentur; in canalibus idoneis, duris, crassis, intus verò spongiosis, nervis scilicet ducuntur. Nervi hi per totam, cui distribuuntur, partem, in tenuissimas fibras & filamenta divisi & sparsi, singulis particulis illius partis spiritus porrigunt ac distribuunt, quibus copiose si impregnentur fibræ, variorum motuum, ac singularum pene actionum fiunt authores. In ventriculi fibras copiose affluentes spiritus, eas distendunt, contractiores inde efficientes, ingestos cibos primò leviter amplectuntur, postea asperius paulo comprimunt, donec tota chyli exprimatur massa. Hepati cæterisque visceribus deducti, calore suo fovent, & sensationem quandam impertiunt, unde propria alimenta distinguere sapiunt. Genitalibus sparsi, calore illic aucto, partes distenduntur; sanguinis affluxus conciliatur; quo partes magis intumescunt; spumescit sperma, & ad Venerem proritat. Cordis musculorumque fibris oblati; quia carnosiores, laxiores, ac molliores sunt, nec obliquis (ut in membranis) texturis implicantur, motum conspectiorem edunt; cum illorum fibras implent, ad latus distendunt, & inde contractiores factæ, partem mobilem fixæ arripiunt; & motus nunc tardus, nunc citatior efficitur, prout spiritus copiosè aut parciùs in illas propelluntur. In sangui-

nem & humores agunt ſpiritus ſeipſos inſinuando, & cum ſpirituoſis particulis uniendo illos turbant & commovent; unde extumeſcens ſanguis aut humor, in quamcunque partem illi cedentem, ut ſpatium rarefactioni proportionatum obtineat, irruit. Nonnunquam ſpiritus partes primo calefaciunt, & relaxant, poros dilatando; unde vaſa ampliora reddita facilius majorem humorum admittunt quantitatem, atque hinc caloris ac tenſionis majus accedit accrementum; & pars excandeſcens ad continui ſolutionem penè intumeſcit; inde copioſior affluxus inflammationem accelerat.

CAP. XI.

4°. *Quomodo ſpiritus hi deſignatas partes petunt?*

QUomodo ſpiritus hi deſignatas partes ſine deviatione, aut errore petant, & hanc, non illam agitant, hic inquirendum eſt. In convulſivis motibus regularitas illa non ſemper obſervatur, ſed promiſcuè nunc hunc, nunc illum diſtendunt muſculum. In aliis ordinatis autem motibus, cum paſſionibus item ſubſerviant, ad locos deſignatos, idque ſemper accurrunt. In ira vel pallet facies, aut intenſius rubet ac intumeſcit; ſupercilia ſtringuntur, & contracta manus vindictam ſerio minatur.

In

In tristitiâ facies torquetur, oculi obscurantur, fletus, gemitus & suspiria alta, ac crebra insequiuntur: Lætitiæ comites sunt hilaritas, risus, oculorum vigor, ac vultus totius serenitas. Pudor erubescentiam, & oculorum dejectionem causat. Concupiscentia oculorum corruscationem & priapismum. Metûs soboles sunt pallor, fuga aut consternatio; imo in omni passione, spiritus ad eas præcipuè tendunt partes, quæ passionibus commoventur. Neque motus hi eadem in omnibus animalibus indicant pathemata. Canis quando subblanditur, caudam agitat, Leo cùm irascitur; complacentiam indicat felis caudæ erectione; timorem, ejusdem dejectione Canis. Effectus hi varii ac diversi, passionum comites sunt perpetuæ; quasi scientifice, & cum studio phantasia spiritus dirigeret, non ex accidentali missione contingeret: atque ideo directorem seu conductorem illorum in sequentibus explorare debemus.

Præclarus dominus *K. Digby* horum effectuum causas ita demonstrare conatur. Cerebrum (inquit) objectis affectum, cordi statim per nervos, spiritibus, à corde prius transmissis, plenos, illa communicat, unde spirituum circa cor fit contractio, vel dilatatio, secundum objecti naturam, & pulsus, vel augetur vel diminuitur. Hinc cerebro vicissim varia sanguinis & spirituum per arterias sequitur transmissio. Spiritus hi per cere-

cerebri Mæandros discurrentes, humido ejus effluvio commisti & contemperati, tandem in ventriculos cerebri ex plexu choroeide exspirant; ubi gravitantes, exinde in spinalem medullam decidunt; unde in cæteros nervos, vel antecedentes prementes, vel ipsi dilabuntur, & omnium motuum ista compressione fiunt authores.

Quod ad designatas partes sine errore tendant, ex varietate semitarum, ac introitûs in nervorum circulis oriri putat: unde spiritus secundum diversas qualificationes, vel admittuntur, vel repudiantur; aut quia cordis contractiones vel extumescentiæ nervos aliquos claudant, alios reserent, & in spirituum admissione electionem hanc efficiunt.

Sed pace tanti viri non sic dubia evicta prosternentur.

1°. Enim sanguis, non spiritus à sanguine separatus, à corde cerebro demandatur; materia ex qua efficiuntur à corde transfertur: ipsi spiritus in cerebro à sanguine separantur, & postea cordi per nervos communicantur.

2°. Ex plexu choroeide non exspirant spiritus in ventriculos cerebri, sed ex allecto sanguine in substantia cerebri, igniculi hi tenuiores separati in ea ad usum conservantur. Ventriculi autem nec illos retinere, nec ad nervos distribuere poterint. Cum à sinubus hisce ad palatum retròque versus cerebel-

bellum ad glandulam pinealem extrorsum pateant exitus insigniores : unde hic contineri ac conservari nequeant.

Nervorum etiam origines á cerebro producto, seu à cerebri & cerebelli processibus unitis ducuntur omnes, non à ventriculis: atque ideo in nervos inde migrare nequeunt spiritus. Ventriculorum usum esse cerebri excreta, serosas sanguinis partes à reliquo in nutritione separatas colligere ac retinere, alibi denunciavimus.

Præterea in spiritibus tantam inveniri gravitatem qua pressionem illam, ac tam veloces, eosque diu continuatos motus efficiant, haud possibile videtur. Gravia enim in descensu æqualitatem quandam, cùm in eodem versantur medio servant, neque nunc tarde, nec celeri agitantur motu; & è contra à præcipiti, ac rapidiori cursu statim tardiori sistuntur gressu.

Spirituum motus etiam non semper deorsum fertur, ut gravitate agant, sed ad latus, aut sursum non minori velocitate advolant, quam deorsum. Citharistarum aut chelystarum digiti sursum elati, non tardiori aguntur passu, quam profugorum pedes.

Spiritus etiam eodem nervi surculo ad musculum prolati, unico illo musculo diversos excitare poterunt motus. Digiti quatuor distenduntur ab extensore musculo, ossis humeri tuberculo externo affixo, in quem unicus

cus tantum nervorum surculus (scilicet primus ab interno ramo quarti nervi brachio exporrecti) unde spiritibus impraegnetur, implantatur; ab unico etiam musculo, pari nervorum numero animato flectuntur. His tamen musculis, digitos varie agitat citharista, primum mobilem tenet, passu tardiori tertium, quam citissime secundum digitum ad libitum etiam movet. Index seu primus digitus in ira, seu comminatione porrigitur, medius in derisione, & infamiae nota habetur.

(--*Mediumque ostenderet unguem*)

caeteris omnibus contractis & immotis. Quam in digitorum motu varietatem, à compressione spirituum ob gravitatem solam conciliatam oriri multum dubitamus: cum iidem spiritus per eundem transmissi nervulum ope unius etiam musculi, diversos imo contrarios, motus edere nequeat.

Deinde in dissectionibus anatomicis nulla in nervorum spongiosis canalibus reperitur varietas, qualis à nobili autore excogitatur.

Neque magis probabilis erit illa nervorum clausura, ex pulsuum varietate orta. Cum inter nervos & arterias nulla sit communio; longeque saepius à seinvicem progressi, neutri opem ferre, vel alterutrum turbare possint.

Praeterea motus nonnullarum partium, praecipuè celeritas motus, crebris experimentis & longa assuetudine acquiritur; qui ab

or-

ordinatio spirituum affluxu (multo minus à nervorum clausura) non expertis nullo modo perfici poterunt, qualis est celeritas illa in chelystatum digitis. Necnon in lusu illo puerorum, quo una manu pectus persricare, alterâ frontem percutere conantur. Licet intensio & imaginatio valida satis, & ad motum perficiendum maximè sollicita fuerit; non assueti tamen, vel ambabus & pectus & frontem persricant, aut ambabus percutiunt manibus, consentibus spiritibus ad eosdem in utraque manu musculos transmissis. Neque multum hic aberrare videar, si quemlibet animalis motum voluntatis dictamen insequentem experientiæ prolem appellem.

Hisce circumsepta difficultatibus prædicta opinio cùm sit, ad ulteriorem horum motuum causæ disquisitionem facile, non meliori forsan successu, persuadebimur.

Spirituum itaque in motu directorem alium quam *animam* ipsam ex modo & mediis agendi elicere non possumus. Quæ à Philosophis *tota in toto, & tota in qualibet parte* existere dicitur. Existentiam autem & habitaculum in spiritibus stabiliri, per singulas corporum particulas dispersis judicamus. In tugurio enim materiali & corpulento, inter partes tangibiles incarcerari, minimè cum spirituali animæ essentia convenit; neque revera sine mediis, alter in alterutrum immediare agere poterit;

secun-

secundum axioma illud Philosophorum. *Materiale non agit in immateriale.* Spiritus itaque qui exactissima in corde ac cerebro præparatione, ac subtiliatione omnem omiserunt tangibilitatem, media fiunt idonea, quibus anima in tangibiles corporis partes operari, & corpus vicissim suas animæ communicare affectiones poterit. In quodcunque itaque corporis latibulum pervagantur spiritus, animam inseparabilem & dirigentem semper comitem obtinuerunt. Quæ nullarum partium ignara, semitarum singularum deviationibus & labyrinthis satis instructa, mirum non est, si in omnes quas velit tramites sine errore aut deviatione sequaces ducat spiritus; eosque ad libitum in furorem exagitet, aut reprimat rursus & demulceat.

DE

DE

AFFECTIONE HYPOCHONDRIACA.

EXERCITATIO II.

Caput I.



Ffectio Hypochondriaca cùm uterinæ suffocationi effectus non absimiles sæpe producat, cum illa non immeritò cognationem habuisse, antea pronuntiavimus. Imo sæpe in mulieribus ita confunduntur symptomata, ut à peritissimis vix distingui possint medicis. Cujus naturam ab intemperie calidâ & siccâ vasorum mesenterii, hepatis, & præsertimi Lienis dependere vulgò æstimatur; atque ideo semper lien male audit, & omnium inde symptomatum emergentium author esse creditur. An verò tantorum reus sit facinorum, hic, ex historiâ affectionis hypochondriacæ, brevi inquirere operæ pretium fuisse animadvertimus.

Affectio hæc ex syndrome plurium concinnata symptomatum, in temperamentis præcipuè cholericis, habitu corporis tenuiori melancholico dicto, furere cernitur. In ætate media circa annum trigesimum, usque

que ad vitæ nonnunquam terminum producta, plerumque invadit; pueros aut adolescentes rarius aut nunquam.

Mares magis ac frequentius affligit quam fæminas, in his verò magis incurabile habetur malum; cui sæpissime supervenit uterinus affectus, aut conjungitur; scorbutus his sæpe jungitur, & fluor albus in fæminis.

Morbus non'minus antiquis, quam neotericis notus medicis: hoc sæculo frequentius grassatur, adeò ut in omnium ore & scriptis inveniatur, ac pro communi quadam calamitate, & seminario quodam omnium penà morborum hebeatur. Ab Hippocrate *αὐάντης, morbus siccatorius* dicitur. A recentioribus Hypochondriaca affectio, quia præcipua symptomata in Hypochondriis laborantes excruciant; quæ sic à scriptoribus ordinantur. In partibus naturalibus conspiciuntur hæc.

1o. Ventriculus semper se male habet, & multa circa eum male apparent symptomata, cibos ferre nequit, sed male coquendo, in materiam nunc aqueam, acidam, acerbam, ponticam, nunc viscidam mutat. Quæ in ventriculo relicta, nunc sursum repit, & os ac linguam saliva & humiditate aquea copiose replet, ut continuò exspuere cogantur ægri; sæpe etiam vomitu rejicitur pituita viscida, & acida. Hæc sæpe in ventriculo humorum præcedit ebullitio, & inde flatuum

flatunm copia sxcitatur, qui miro quodam boatu continuo cructantur; vicinas verò distendunt partes, scilicet Hyhochondria; ac tantam circa præcordia angustiam & anxietatem concitant, ut ægri interdum in lipothymiam incidant. Quæ non prius demulcentur symptomata, quam quod in ventriculo fluctuat, vomitu rejiciatur; quod verò tenuius & vaporosum in venis reperitur, per poros discutiatur; quod interdum cum horrore febrili accidit, quem calor, cum sudore viscido evanescens sequitur.

Dolores etiam ventriculi adsunt vehementes (qui nonnullis ad dorsum usque procedunt, ut ab ægris, imo incautis medicis sæpe pro nephriticis habeantur) qui interdum jejunos, & interdum etiam a cœnâ molestant nec cessant prius, quàm cibos crudos & piruitam acidam, ferventem, viscidam & sibi cohærentem, vomitu rejicint. Cum jejunos anxietates & dolores hi afflgunt, nauseâ & perpetuo vomendi desiderio torquentur miseri; nec quidquam speratur levaminis, priusquam potu vel ciborum ingestione refrænetur ebullientium humorum furor.

Alvus semper adstricta est & pigrà sua deponit excrementa; unde flatus retenti abdomen & hypochondria tendunt; dolor, fluctuatio, rugitus & murmura in sinistro latere audiuntur: Fæces bubuli stercoris

non

non absimiles, plerumque nigras, terrestres, limosas & quasi argillosas reddunt, pituita viscosa & tenaci permixtas non nisi acrioris medicamenti ope facultas expultrix rejicere potest. Interdum tamen si humores acriores reddantur & exasperentur alvi, nunc biliosum humorem, nunc melancholicum admixtum habens.

Æstus in hypochondriis, & quasi inflammatorius affectus molesto ardore & fervore interno, in hypochondrio, nunc uno præsertim sinistro, nunc utroque ægros affligit. Qui se magis exserit, cùm ingestis aliquo modo agitantur humores; cùm largiori potu, aut multiplici ciborum varietate infarcitur ventriculus : tunc malæ præcipue accenduntur, & tota facies rubore suffunditur, & incalescit.

Urina nunc tenuis est, paroxysmi instantis indicium, sine sedimento & inconcocta; plerumque turbida, crassa, rubra, acris interdum fætida. Quibus urinis sæpe materia adusta, salis particeps, quam tartarum appellant, copiose excernitur; & arenularum rubrarum instar parietibus matularum adhærescit; ægrisque calculi metum adfert. Adustam hanc materiam sabulosam, ad latera matulæ hypochondriaci cujusdam, in stellarum figuras hexagonas, non sine ordine conspersas, exactissime formatam vidimus. Nigra urina plerumque morbum seu paroxysmum solvit. In vitalibus hæc cernuntur: adest

adest anxietas, cui sæpe accedit lipothymia, cordis palpitatio, velox & inordinatus cordis & arteriarum motus; pulsus vari, duri, nunc tardiores, nunc concitatiores, frequenter intermittentes excruciant ægros, ut jam de salute planè desperare soleant.

Pulsatio prætereà in hypochondrio sinistro, præcipuè post motum vehementiorem aut iram, affligit.

Palatum, lingua & os exsiccantur multum, & non levis continuò excitatur sitis.

Respiratio difficilis est, præcipue si insueto modo commoveantur. Dolor & constrictio in pectore sentitur, qui suffocationem minatur; multumque sollicitos reddit ægros.

In capite doloribus ita vexantur, ut cerebrum è cranio evelli conquerantur. Vertigine & mania inde sæpissimè laborant. Si diuturni dolores sint cum vertigine associati, in Epilepsiam & convulsiones, vel cæcitatem, interdum in utrumque, nonnunquam in apoplexiam incidunt. Memoria aboletur, circa oculos caligo obversatur; aliis aurium fit sonitus, loquela deficit, & lingua quasi rigere sentitur. In nonnullis metur, tristitia, falsa imaginatio excruciat, ut se fascinatos, aliisve afflictos morbis facile credunt. In membris lassitudines spontaneæ, quietem affectare, & ad motum tardiores afficiunt. Dolores insignes & vellicantes in extremis digitis, tam manum quam pedum, ac

formicationis ſenſus & ſtupor excitantur.

Vigiliæ moleſtæ & ſomnus perturbatus cum inſomniis terrore plenis, præſertim poſt mediam noctem moleſtare ſolent : ad mediam noctem dormientes ſatis bene, poſtea vigilant. In quibuſdam verò poſt tertiam vel quartam horam, iterum manè ſuccedit ſomnus.

Poſt paſtum facies rubore conſperſa, multum accenditur, nunc univerſim, interdum circa genas & naſum ſolum coruſcat rubor.

Symptomata hæc omnia non in omnibus reperire licet, ſed alia id aliis, nunc pauciora, nunc plura apparent ; & licet ſemper hâc laborantes affectione ſubinde aliquid mali de quo conquerantur, habeant ; qui ea tamen graviter afficiuntur, vehementioribus interdum infeſtantur paroxyſmis, cum ſymptomata, vel præcipua, increbuerunt.

Affectus difficilis eſt, & quo vix alius, tantâ ſymptomatum varietate & ægro & medico plus negotii faceſſit. Ab alvi tamen laxitate moderatâ, vomituque cum εὐφορίᾳ vel narium hæmorrhagiâ, hæmorrhoidum apertione, menſium in mulieribus profluvio, aut varicibus ſæpe exſpectatur remedium. Sin verò contumaciſſime opem recuſet medicam, vel in ſcorbutum, aut hydropem degenerat; vel in febres, hecticæ non abſimiles incidentes, tabidi moriuntur.

Remedia quibus morbum hunc profligare co-

conantur medici, sunt venarum apertio, natura vel arte, instituta; eamque per hæmorrhoides præcipue, maximam adferre utilitatem animadvertunt: an verò ab internis vel externis, non multum interest: natura externas etiam commodè reserat, per easque sanguinem serosum, & salsum sponte evacuari, ab hypochondriacis facile intelligimus, plurimumque prodest. A reliquis in brachio, vel alibi venis detrahere, ne simul adsit plethora, aut circa viscera φλόγωσις aliqua reperiatur, nulla cogil necessitas.

Medicamenta levia vel per vomitum aut sedem subducentia semper in usu sunt: fortiora omnia vitanda sunt, ne exasperentur humores, & malum inde crudelius affligat.

Amara omnia prosunt, dulcia & acida inimica; ideoque cichoreum, absinthium, centaurium minus, gentiana ex numero opem ferentium habentur.

Diuretica prodesse sperant, cum natura talem instituente evacuationem, ut plurimum sanitas restituatur pristina. Hisce non cedenti remediis, efficacissimis istis, chalybe, acidulis & thermis occurrendum est.

Nocent omnes in diæta errores, si potu præcipue vel cibis nimia varietate peccetur, aut copia ventriculus, obruatur; præsertim si flatulenta, qualia sunt fructus horarii, acida, musta, & non defæcata

cervisia, vel fortiores nimium liquores copiose ingerantur, vigiliæ nimiæ, exercitia immoderata, aut vita sedentaria, animi nimia intentio, & lucubrationes præsertim à cœna, animi pathemata graviora affectum hunc vel producere, vel præsertim fovere & augere solent.

CAP. II.

De parte affecta.

ABsoluta sic morbi historia in partis affectæ & causarum inquisitione laborandum est.

Antiqui medici affectam partem fuisse ventriculum (ut ex Hippocrate & Diocle patet) cogitarunt: & tali charactere descripserunt. Hip. 2. de morbis sic affectum hunc delineavit, non inediam, non cibus sumptum ferre potest, sed jejuna quidem rugitum viscera edunt, ventriculi os movetur, & alias varia vomit, bilem, salivam, pituitam, & acre ac post vomitionem aliquantisper melius habere videtur, ubi autem cibum sumpsit, ructus adsunt, cum rubore incenditur, se semper copiosum alvi recrementum dejecturum putat, cum vero desederit flatus infra demittitur; caput dolore vexatur, totum corpus velut aciculis pungi videtur, crura gravantur, debilitantur & minuntur, debilisque evadit.

Dio-

Dioclem (referente Galeno) ventriculum afficit cogitasse luculenter constat. Oritur, inquit, alius à ventriculo morbus qui ab aliis melancholicus, ab aliis flatuosus nominatur, quem sumpto cibo, maximè coctu difficili, sputum multum comitatur, item ructus acidissimi, flatus, æstus in hypochondriis, fluctuatio non illico, sed cum retinuerint: interdum ventriculi quoque vehementes dolores, qui nonnullis ad dorsum usque procedunt; concoctis inde cibis quiescunt, mox aliis cibis ingestis eadem revertuntur accidentia; quæ interdum à cœnâ molestant, atque evomunt crudos cibos, & phlegmata subamara, calida & acida, adeo ut dentes Ampore afficiantur. Galenus Lienem accusat, quasi per idiopathiam ipse, cæteræ verò partes per consensum aliene laborarent, totaque pene medicorum cohors, quasi in verba magistri jurassent, in lienis infamiam conspirasse videntur. Atque illum chyli partem terrestrem per ramum splenicum rapere, & melancholicum succum superando reponere statuunt, unde tumidus in ventriculum, per vas breve, succum illum acidum effundit; ac singulorum fit author symptomatum in hypochondrio sinistro enascentium.

Alii in Mesenterio obstructiones accusant, quasi chylus in ventriculo detentus, ob defectum suctionis venarum, incrassetur, & terrestrior fiat: ut inde sanguis generetur fæculentus, totius mali author crudelis;

 unde

unde vasa Mesenterii obstructis magis, sustio tandem omnino depravatur.

Alii civitates quasdam extra ventriculum in omento & alibi effingunt; quibus sedem huic figunt imperialem: Neque mirum proinde habeatur, si in curatione tam difficilis morbi diu hæserint medici, cum de loco affecto tam male inter se convenire videantur.

D. *Hechsteterus* strenuè satis lienem à reatu vindicare videtur; & ventriculum cum Diocle condemnat, cujus argumenta, non contemnenda sanè, decad. 50. videatis. Lienem verò sanguificationis organum à ventriculo chyli partem tenuiorem sugere, non succum acidum melancholicum in illum exspuere judicat.

Actio, inquit, læsa ventriculum non lienem laborantem indicat. A ventriculo vomitiones, nausea, flatus & murmura, non à liene ortum petunt, & vere quidem læsum ventriculum ostendunt. Cui, & non impertinentur quidem, addere possumus actionem Splenis prius cognosci debuisse, quam læsam pronuntiari. Designata enim illi officia Sanguificationis, aut succi melancholici separationis, competere nequeunt. Neque aliud adhuc enumeratur officium quod in affectione hac depravari declaremus. Si itaque officia & actiones lieni à medicis assignatæ, illius non sunt (ut alibi & infra fusius docebitur) & illæso liene ventriculus in hoc malo

sem-

ſemper affectum ſit, illum neque partem affectam, neque mali cauſam eſſe ſequetur: ſublata enim cauſa tollitur effectus.

Doloris ſymptomatumque maxime urgentium ſitus idem teſtabitur; quæ licet in ſiniſtro audiantur hypochondrio, ventriculum non excuſant, licet eadem ſede cum ſuis venis & arteriis lateat Lien; In ventriculi enim cavitate fluctuationes, murmura, & rugitus liberius commoveri poſſunt, quam in anguſtiſſimis lienis vaſis.

Laborantium præterea digitus dolorem antrorſum magis circa ventriculi fundum, & coli inteſtini reflexionem, ubi verſus renem ſiniſtrum reflectitur, & liene cedens adnectitur, ubi ſiſtuntur flatus, & murmura audiuntur) vergere docet. Splen ad poſticas magis locatur partes, ubi, ut ſitu à dolente ſejungitur parte, ſic neque à longioribus emplaplaſtris pubuli ſplenis formam referentibus; (quaſi illam obtinuerat figuram & ſitum) quidquam alterari judicamus; cùm ventriculo magis quam lieni applicari videantur.

Deinde doloris vehementia ſitum inter partes ſenſibiles oſtendit, qualis eſt ventriculus & colon; non in liene, qui vel nullum, vel obtuſum obtinuit ſenſum: In liene itaque partem affectam invenire haud licet.

Meſenterii neque vaſa obſtructa affectum hunc Hypochondriacum conſtituere poterant, ideoque nec hic partem inveniri affectam pronunciamus.

Vasa Mesenterii sunt vel arteriæ & venæ, vel vasa lactea: arterias & venis solum, per Mesenterii vasa, ignotis adhuc lacteis, intellexere scriptores.

Atque hæ obstructæ sanguinem recte quidem distribuere nequeunt; sed quomodo inde mali hujus authores esse censeantur, nondum constat. Distributio impedita sanguinis, succi scilicet alimentarii; tabem forsan in partibus, quibus proferre debuerunt obstructa vasa, conciliare poterit; tanta inde symptomatum series luxuriare nequibit. Vomitus, acidus, fluctuatio, murmura, rugitus syncope, delirium sine febre, &c. à vase obstructo nequaquam petunt originem. Si hinc suctionem impediri dicant chyli à ventriculo; unde incrassari & incalescere, sanguinemque talem lentum ac melancholicum confici atque inde omnium symptomatum authorem fuisse existimarunt: dicimus vasa hæc non in ventriculū sed intestina implantari: Neque (uti somniarunt) chylum eliciunt ab intestinis, sed arteriæ hisce succum adferunt alimentarem, & venæ superfluum à nutritione reducunt, & in Portam refundunt. Vasa lactea chylum separant; atque sic vasa illa mesenterica à reatu tali excusantur.

Si in lacteis obstructiones accusant non meliori successu locum invenient affectum: quia denegata chyli transmissio, talem forsan totius, non tantam symptomatum complicationem conciliaret.

Neque

Neque magis confictæ cavitates extra ventriculum in omento, aut vasibus circa lienem, hepar aut stomachum, historiæ hypotheses solvunt; cum vitia ista quæ extra vasa consistant, ut in ea facile effundi, & proinde in corpus hinc inde diffundi non possint; ideoque tot symptomatum, quot in affectione hypochondriaca animadvertuntur, causæ esse non possunt: Imo plerumque non nisi in mortuis cognoscuntur, cum in partibus ignobilibus consistant; & observationes Medicorum docent, plurimos qui talia Mesenterii, omenti, pancreates &c. mala passi sunt, de affectione hypochondriacâ conquestos non esse: vomitiones acidæ, & ructus à materiâ, hinc in ventriculum effusâ, causari nequeant, quia ductus nulli reperiuntur in dissectione, quibus ista communicetur materia. Locus itaque in quo affectus hypochondriaci causa contineatur, talis est constituendus, è quo humores hinc inde flueri possint. Ideoque nec in hisce cavitatibus imaginariis, morbi hujus crudele hospitium est inquirendum.

Quam itaque partem, sedem morbi aliam præter ventriculum constituam? Hippocrates & Diocles ventriculi morbum denominant. Symptomata omnia à ventriculo male affecto, illæsis cæteris, oriri poterint. Præterea assignati jam loci nequaquam historiæ hypotheses solvunt, cum ex supposititio falsoque principio stabiliantur, ex ignorantia scilicet officii lienis, ut supra ostensum est.

Quid aliud itaque agendum est, quam ut infamiam, qua lienem & Mesenterium immerito calumniati sunt Medici, in ventriculum debilem, relaxatum, & in officiis oberrantem figamus? quomodo verò ibi generetur causa Mali, infra docebitur.

CAP. III.

De Affectione Hypochondriacæ Causis.

Causam hujus affectionis immediatam, esse Melancholiam, à liene in ventriculum immissa, unanimo consensu suffragarunt omnes pæne Medici: per melancholiam, humorem, salsâ, acidâ & amarâ qualitate imprægnatum, qui vomitu ejicitur, intelligunt. An verò talis naturaliter in homine sano generetur, statim erit inquirendum.

Diocles licet morbi sedem in ventriculo posuerit, tamen causam esse venarum mesaraicarum obstructionem & calorem seu inflammationem pylori voluit, sunt & hodie plurimi, qui nihil nisi obstructiones in singulis pæne morbis accusant.

Alii intemperiem partium naturalium, hepatis, lienis, & ventriculi damnent. Humores illos crassos, viscidos, instar glutinis qui vomitu rejiciuntur à frigiditate ventriculi generari fatentur; qui à vitioso sanguine à liene

liene nutritus, rectè suum officium exequi nequit, ideoque tales humores & generat & accumulat. Alii verò ventriculum caloris & siccitatis arguunt, quasi suo calore chylum incrassando, obstructionum & flatuum inde causa foret. Qui ventriculi frigiditatem accusant, in hepate & liene præsertim, vasisque, quæ ab illis ad ventriculum tendunt, intemperiem siccam & calidam esse contendunt. Atque ita ἀντιπεριστάσιν quandam inter ventriculum frigidum & viscera calida fuisse statuunt; quam non solum difficilem reddere curam, sed & pugnantium singulorum symptomatum authorem esse cogitant.

Causam verò præcipuam, à qua causa proxima, humores scilicet vitiosi, generantur, esse lienem statuunt singuli; licet hepar quandoque non extra culpam sit, ventriculum verò etsi ad mali hujus generationem facere possit; non tamen causam proximam esse, sed remotam; quatenus chylum pravum suppeditat, quo viscera naturalia obstructa intemperie calida & sicca laborant.

Si verò Morbi symptomata, & pars affecta recte perpendantur, causam hujus mali proximam esse ventriculum, debilem, relaxatum & male coquentem; non lienem alimentum ventriculo suggerentem vitiosum, facile erit ostendere, 1°. Quia lien non sanguificat, nec ventriculi est promptuarium, uti alibi ostensum est, 2°. si tale fuisset adeptus

officium, ventriculo, cæterisque partibus accusatis alimentum suppeditare nequiret, quia vasa omnia quæ cum ventriculo communionem habere videntur, venæ scilicet, presertim decantatum illud *vas breve*, non à liene ad ventriculum tendunt, sed è contra à ventriculo versus lienem spectant; uti Valvularum situs, sanguinis à ventriculo refluxum versus lienem facile admittens, non è contra, manifeste docebit. A vitioso itaque nutrimento à liene communicato ventriculi officia non deturbantur: Nec eo nomine mali hujus causa judicari debuit Lien.

Affectionis hujus neque causam habere lienem posse judicamus, si revera. Illud alterum, quod effingitur, officium sit adeptus: nempe si ad usum stomachi, succum melancholicum à sanguine separet. Quia si talis in sano corpore naturaliter inveniatur humor: quærere tamen licet ad quem finem talis in ventriculum effunderetur succus; nihil temere evenisse putandum est. Vel in ventriculum tanquam excrementum effunditur, vel ut aliquod illi communicet bonum, vel ad propriam nutritionem, aut ad usum publicum, ad concoctionem facilitandum utile. Non ut excrementum in ventriculum deponitur: per venas fieri nequit, cum ut dictum est, valvulæ omnem à liene transmissionem denegent, neque vas aliud excretorium illi peculiare conceditur, quo in ventriculum, aut in aliam aliquam partem hoc de-

deponat excrementum; ergo non separat melancholicum succum sub excrementi notione. Neque 2°. ut aliquod ventriculo præstet officium; Illo non nutritur, omniaque sine illo recte sua peragit officia. Ingestos comminuit cibos, benè coquit, neque deficit appetitus. Imo è contra si casu talis in ventriculo succus hospitetur acidus, appetitus statim dejicitur, digestio depravatur, ructus nauseant acidi, fermentatio perpetua flatus ac vapores excitat, uti infra monstrabitur. Non itaque ad usum publicum in ventriculum à liene transmittitur succus iste.

Quod ad viscerum obstructiones attinet, neque hasce affectionis hypochondriacæ causas fuisse primatias judicamus. Obstructiones vel in vasi, vel in parenchymatum poris fiunt, unde humores libere percurrere nequeunt; hinc si succi alimentaris impediatur distributio, contabescunt partes: si humor excrementitius in parte aliqua retineatur, intumescit, & inflammatio forsan & abscessus, aut, si frigidi fuerint humores, scirrhus, sequitur, nomitiones acidæ, eructationes, murmura, mœstitiæ, vanæ imaginationes, convulsiones, respiratio difficilis &c. raro aut nunquam inflammationis in hepate aut liene, multo minus non distributi alimenti, sunt affectus.

Qui à partium naturalium intemperie hujus mali originem quæsiverunt; partiali duntaxat contenti, immediatam illius non

invenerunt causam; omnis enim hepatis, lienis, aut ventriculi intemperies affectionem hypochondriacam non semper progignit; Imo sæpè mali hujus originem insequitur. A viscosa, acida, ac lenta pituita obstruitur hepar, aut lien, aut pancreas; obstructionem sequitur intemperiis; atque hinc forsan malum augeri posse, non illi debre originem arbitramur; Uti infra monstrabitur. Ventriculi intemperies humida fibras ejus relaxare poterit, ut contentos cibos ritè egerere nequeat; unde acorem contrahunt: sed hæc causa est remotior, non immediatus mali progenitor. Ventriculum mali causam præcipuam esse diximus. In ventriculo autem fibrarum nimiam relaxationem & debilitatem præcipue peccare, malique causam proximam constituere existimamus. Unde ingesti cibi nec comprehendi, nec debito calore foveri, comminui, & in intestina propelli possunt: sed partes tenuiores & spirituosæ, à debili fibrarum compressione in intestina protrusæ, à visceribus avidissime per vasa rapiuntur lactea: neglectis aut saltem non separatis crassis, mitiorbus & fibrosis particulis, nondum à ventriculo concoctis & dissolutis. Atque inde sanguis tenuior, flatulentus, ac nimium spirituosus fermentationi perpetuæ obnoxius, ob fibrarum partiumque mitium inopiam, assimilationi ineptus generatur.

Crassiores verò reliquo ciborum partes, ob mo-

moram in ventriculo longiorem, (dum debilis fibrarum ad expressionem non sufficiat compressio) in materiam lentam acidam & viscidam, ventriculi tunicis, sibique adherentem degenerant, quæ à calore (non satis tamē ad digestionem activo) rarefacta, in flatus, ventriculum & intestina, præsertim Colon, & inde hypochondria distendentes, abeunt. Quod in intestina viscosæ hujus ciborū partis protruditur, illorum tunicas oblinit, ita ut irritationis biliosæ non sensibilis, facultas sopiatur expulsiva, & excrementa non dejiciat. Neque sane per intestina ob lentorem sine stimulo facile dilabi possunt, unde alvi pigrities, & excretorum viscida limositas exoritur.

Si per lactea hujus quidpiam cum chylo tenuiore arripiatur (cum in secunda concoctione corrigi nequeat) in visceribus obstructionum author est. In hepate vasa obstruit *choledocha*, unde bilis à sanguine non separatus, aciditate hujus materiæ irritatus, fermentationem atque inde fervorem & tumultum in tota sanguinis massa excitat, unde tenuis admodum, flatulentus, multumque fermentatione commotus sanguis, fulguris instar, singulas percurrit partes, easque conturbat, fervorisque participes efficit. In pulmonibus bronchiæ spongiosumque parenchyma lento viscidoq; hoc infarctæ succo, difficilem reddunt respirationem. In extremis vasa capillaria illo obstructa, diaphoresin impediunt, & inde febres excitantur, lassitudines

spon-

ſpontaneæ, & extremarum partium dolores.

Cauſæ remotiores ſunt quæcunque fibras ventriculi flaccidas & debiles reddere ſolent; Eaque vel ab erroribus in diæta petuntur, cum cibi flatulenti ventriculi tunicas perpetuo ultra naturalem extenſionem diſtendunt, ut ſe rurſus debito modo contrahere nequeant; ſed Debiles & flaccidæ à ſpiritibus, vix aut ægre tenduntur fibræ; unde ventriculus vel ſemper fit flatibus tenſus; (quod ut plurimum hypochondriacis contingere ſolet) vel emiſſis flatibus, laxus propendet & ſeſe conſtringere non poteſt.

Vel cum cibis nimium liquidis fibræ continuo imbuuntur; vigorem tunc etiam & contrahendi potentiam amittunt; unde facile à flatibus diſtendi, ægre autem conſtringi poſſunt. Spiritus, licet ſpongioſas illarum cavitates repleant & infarciant, contractiores tamen non efficiunt tunicarum fibras, quia liquidis tantummodo imbutæ, adeo relaxantur, ut ad latus facile tenſioni ſpirituum cedentes, iſta tenſione non abbrevientur, & contrahantur. Partes inferiores à ſuperiorum motu non ducuntur, quia naturalis particularum connexus in relaxatione infirmitur; quod fit vel nexum & continuationem quaſi infringendo, vel quia materiâ alienâ & peregrinâ replentur pori, in quos particulæ commotæ recedere ſolent: tunc motæ & diſtentæ priores, non inſequuntur poſteriores, quia ſpatium in quod moveri debent,

bent, alieno, ſcilicet humiditate adventitia præ occupatur? Hinc potatores & bibaces malo hoc hypochondriaco ſæpiſſime laborant, quorum ventriculi, bibendi frequentiâ, corio ſimiles in aquâ diu madefacto, fiunt laxi ac flaccidi, ut cibos amplecti & conſtringere nequeant.

Naturalis etiam fibrarum laxitas & de[illegible]litas in ventriculo, ad hunc effectum generandum & accelerandum conducere poteſt. Hypochondriacorum liberis, etiam hæreditario jure malum hoc communicari cernimus.

Deinde laxas reddunt fibras ventriculi, quæcunque ſpiritus, vel diſſipant animales, ut nimia Venus, magna ſanguinis effuſio, ægritudines longiores, frequentior hypercatharſis: Aut quæ ad alias ſolicitant partes, ut animi affectus, præcipue ita, curæ, mœſtitia, exercitatio ſtatim à paſſu, vigiliæ & lucubrationes. Tunc fibræ minus quàm par eſt tenſæ, cibos ingeſtos ægre amplectuntur, & in inteſtina debito non excludunt modo: ſed in ventriculi fundo, quaſi in ſacculo, reſidentes, in ſuccum acidum viſcoſum & putridum commutantur; unde flatus gignuntur, dolores tenſivos excitantes in hypochondriis & inteſtinis, præcipue colo, cujus cellulæ idoneum flatibus præbent hoſpitium.

Spiritus diſſipant etiam, ventriculum maxime debilitant, fermentationem accelerant & augent, liquores calidiores vina ſæpius hau-

sta, aquæ item spirituosæ, ut vini, cervisiæ, aut alterius cujusvis spiritus: hinc etiam potatores malo huic sunt obnoxii.

Evacuationes suppressæ hæmorrhoidum, vel mensium malum hoc generare poterunt, spiritus circa ventriculum suffocando, aut calorem in visceribus augendo, qui ventriculi calorem, & spiritus dissipat; aut à viscoso chylo flatus copiose nimium excitat.

Neque hæc fibrarum laxitas in ventriculo solum cernitur, sed & intestina ejusdem debilitatis conscia, ad excludendas fæces non insurgunt, atque ideo pigra semper alvus fit hypochondriacorum; flatibus etiam tensæ, non se stringunt fibræ, ut promoveantur, & expellantur, sed distentæ & inflatæ diu manent; nunc universim per totum intestinorum ductum, & ut vesica suilla à pueris inflata sæpe inveniuntur & abdomen totum attollunt, nunc in particulis & gyris quibusdam stabulantur flatus, ibique ultra modum distentæ, tumores quosdam in abdomine, quos glandularum esse æstimarunt medici, excitant. Qui nunc statim evanescunt, nunc diu satis permanentes, nonnunquam semper percipiuntur, cum fibrarum laxitas continuata in istis gyris & convolutionibus intestinorum, perpetuum flatibus concedat habitaculum qui tumorem effingunt.

Restat jam ut causas hasce assignatas per morbi historiam examinemus, an hypotheses,

ſes, ſcilicet, omneſque ſolvant objectiones; ſi non, ex ſufficientium cauſarum numero, ut ſpuriæ & fictæ, ſunt rejiciendæ. Sed ut examen felicius procedat, de lienis uſu & officio quædam, de humore etiam melancholico quædam eſſe perquirenda, neceſſe eſt.

CAP. IV.
De Lienis uſu & officio.

DEſcriptionem lienis anatomicam habetis in diſquitione noſtra *anatomica* talem. Figuram adipiſcitur ſedi ſuæ proportionatam, oblongiorem paulo & quaſi ovalem, eâque parte, quâ tumentem admittit ventriculum, cavus quodammodo occurrit, ab extra gibbus: longitudine ſex, latitudine tres digitos æquat, craſſitiem duarum habet. Subſtantia ejus ex ſanguine inter fibras, quas habet innumeras, concreto, conſtat. In ventriculi latus ſiniſtrum, paulò poſterius verſus renem, ſpatium inter illum & coli reflectionem occupans, incumbit. Vaſa habet, 1o. Arteriam ex cœliacâ inſignem, per ejus ſubſtantiam variè diſperſam, in plurimas ramorum ſoboles, inter fibroſas complicationes diffuſam. Venam etiam quæ portæ propago eſſe videtur, & arteriam aſſociat. In animalibus quamplurimis ad lienis portas ſolum pervenit, & in ſpongioſam lienis ſubſtantiam terminatur; quaſi

quasi nihil aliud agere à natura destinata foret, quam ut sanguinem à poroso lienis parenchymate ad portas reciperet. Præter hæc propaginem nervosam à sexto nervorum pari obtinuit ac innumera fibrarum filamenta, tenuia, valida, variè inter se complicata, quasi retia multa simul implicarentur, utrinque interiori faciei adnata, ex quibus principium ducere videntur & totam pæne lienis constituunt molem, circa hæc carnosa quædam substantia leviter undique circumvoluta adhærens, lienis parenchyma constituit porosum, & quasi spongiosum; foraminula interjecta, inania sicut in pumice, quædam majora, quædam parva habet. In quibus arteriæ (cum nervi ramusculis) dispersæ sanguinem copiosè effundentes, totam lienis irrigant substantiam, & inania illa & spongiosa foraminula sanguine servidiore replent, qui à venâ rursus lacunatur, & in portam effusus hepati mandatur. Præter hæc nulla alia vasa aut ductus novit Anatomia.

Ex hæc lienis descriptione facile erit virtutem illam sanguificam (hujus ætatis idolum insigne) inter ficta splenis officia ordinare; cum vasa nulla chylifera quibus à ventriculo, aut intestinis illi communicetur chylus, invenerit dissectio Anatomica. Si per vas illud breve venosum transferri objiciat *Hechsteterus*, quia sedationem famis inde citissimam fieri voluit *Piso*; & distributionem liqui-

liquidorum, clauso adhuc pyloro, esse credibilem ipse putavit; cum vix hausto potu è mensâ, qui eum copiosiùs hauserunt, surgant ac aquosam reddunt urinam. Vel quia in vivorum dissectionibus, si vasculum illud breve ligetur, versus lienem detumescere statim & vacuum esse invenias; versus ventriculum verò turgere maxime sanguine tensum. Non tamen succo chyloso hac via irrigatur lien: Quia hoc cæteraque vasa venosa à ventriculo diducta, inter ipsius tunicas dispensantur, nulla cavitatem penetrant, quibus chylum eliciant; sed è minoribus surculis in truncos majores colliguntur & acceptum ab arteriis sanguinem, non chylum, in ramum splenicum, (mirum itaque non est si à ligatura versus ventriculum turgeat) atque inde in portam transmittant, hepati reducendum; nec quidquam illius portas lienis intravit. Neque potus, mediante liene, itinere breviori ad renes commigrare poterit, quia nullum inter renes & lienem commercium admittit dissectio; illud quod per arterias fieri existimarunt, impossibile esse docebit circulationis sanguinis doctrina.

Per vas breve itaque chylus lieni non communicatur, neque magis lacteæ venæ huic officio ministrant, cum nullæ lieni concedantur. Neque revera illarum opus est, cum officium illud sanguificationis lieni affixum, non minus vanū & otiosum, quam impossibile

bile sit. Viscera enim inferioris ventris ab illo irrigari (uti asserunt nonnulli) nequeunt, cum nulla illis vasa à liene distributa reperiantur; quibus lienaris hic dispensetur sanguis. Viscera cuncta suas habent arterias, quibus alimentum à corde, non liene suppeditatur, & quod à liene per ramum splenicum transcurrit, in portam deponitur, & ab hepate obsorbetur, uti ex circulationis doctrinâ facile patebit. Neque minus impossibile est istud cordi supplementum per arterias à liene, quibus spirituosior & perfectior illi ad spirituum generationem deducatur sanguis; alterum lienis officium. Cuivis enim, cui nota est sanguinis circulatio, ridiculum satis videbitur; ut per eadem vasa sanguis impetuose in lienem à corde propellatur, & simul per eadem etiam retrocedat & sanguinem spirituosum cordi elargiatur lien: sed de hisce plura in Disq. Anat. videatis.

Neque idoneum pro succo melancholico receptaculum haberi poterit: licet in Disq. Anatomica sententiam hanc studiosè defendere conati simus; cum nullum aliud excogitare potuimus officium. Sed cum difficultatibus urgeri plurimis observavimus; neque munus illud aptè lieni convenire posse invenimus, non pigebit ab erroribus recedere & mutare sententiam.

Melancholiæ hospitium conveniens non datur in liene:

1°. Quia

1°. Quia in omni excrementi ſeparatione, natura receptaculum ac ductus ordinavit, quibus quod vitioſum eſt, & ſeparari debuit, excerni poterit : ut in hepate vaſa *chóledocha* & *veſicula biliaris*, bilem à ſanguine ſeparant, & in inteſtina excludunt. In renibus ad ſeri ſeparationem inſerviunt *Pelvis*, ſeu cavitas illa in medio renum ſita, *ureteres* & *veſica*. In cerebro ventriculi ſua exonerant excrementa. In liene verò neque cavitas pro receptaculo, neque ductus aut vaſa, quibus immediatè excrementum deponi poteſt in diſſectione reperiuntur. Arteriam ſolum inſignem unica conſociatam venâ cum nervi ramuſculo obtinuit. Ductus illi ab Hippocrate aſſignati ad officium hoc exſequendum, modo naturæ ordinatio, nequaquam ad diurnam excrementi depoſitionem ſufficere arbitramur, quia immediatè lienem non contingunt, & quod per illos in artificialibus excretionibus deponitur, non minus totum venoſum genus lacunat, quam lienem. Menſtrua nonnunquam vomitu rejiciuntur, aliquando ad nares aſcendunt ; non itaque excretorum uteri receptaculum haberi debuit vel ventriculus aut naſus.

2°. Si in liene generetur ſuccus hic acidus ſive melancholicus, & in ventriculum effundatur, ad appetitum acciendum, & concoctionem facilitandam ; In liene effectus aciditatis ſive fermentationis eminenter illuſtratentur ; in ventriculo remiſſius age-

agerent. In fonte & loco generationis qualitates activitatem magis exerunt; cum verò paulisper à foco removentur, frigescit virtus & debilitatur. In liene verò non solum deest activitas aciditatis, sed qualitas illa omnimodò desideratur; talis nunquam, si comedatur, reperitur sapor: sanguis in illo ejusdem est saporis ac dulcedinis, cum eo qui in aliis corporis partibus invenitur. Stomachi vituli tunica recens adhuc, vel fumo exsiccata, à mulierculis ad lac coagulandum reservatur; illudque confestim fermentat, exagitat, caseosam colligit partem, & à sero separat. Atque hoc agit per succum acidum fermentalem, illi adhærentem & infixum, quem per menses aliquot, licet aqua sæpius fuerit lota & macerata integrum reservat & liquorem quemcunque eâdem tingit facultate, & non solum in vituli stomacho facultas hæc coagulandi conspicitur, sed in singulis animalibus viget eadem & semper; licet in tenellis & lactantibus magis citiusque operetur. Lien verò effectum talem nunquam producet; lac nequaquam illo condensabitur, nec fermentatio major quàm à cæteris visceribus in lacte reconditis excitabitur. Qui hujus rei periculum faciet, lienem succi hujus acidi seu melancholici hospitium esse non facilè admittet, & proinde sedem ac reatum effectus hypochondriaci diruet, & vel talem non generari humorem, vel in liene non separari, ac in ventricu-

tricu-

triculum effundi aut inspirari fatebitur.

Præterea in hujusmodi affectibus obnoxiis & post obitum exenteratis, lienem ab omni tali culpa absolverunt medici.

Officium aliud Lienis à Doctore *Glissonio* in Anatomia Hepatis ingeniosè satis prolatum invenio; ubi in Liene, vehiculum succi alibilis per fibras nervosas à sanguine separari, & in nervos sibi conjunctos transferri opinatur; hinc in nervorum plexum, glandulis renalibus adsitum, traduci; ubi nervorum confluxus, eidem excipiendo par, in promptu est; & cum succo alibili à glandulis mesentericis & lumbaribus promanente mistum, tempore somni præcipuè intrò ad cerebrum & spinalem medullam simul cum eo confluere; quo potissimum tempore liquore illo nutriuntur. Excusso verò somno, cerebrum & spinalis medulla sese contrahunt ac tensiora evadunt; hinc motus succi alibilis in nervis fit refluus, ferturque pedetentim liquor ille partim ad solidas partes nutriendas, partim ad glandes emunctrices.

Quod ad usum hunc lienis ac nervorum attinet; dubia saltem proponam nonnulla, quæ ut consensum huic opinioni retardant nostrum, sic & validitatem officii impugnare & infringere videntur.

Quæritur primò, quomodo vehiculum succi alibilis à sanguine separetur in animalibus, in quibus nulli reperiuntur lienis, uti

avibus, aut quibus eximuntur; an in illis ſuccus alibilis nervos ſine vehiculo pertranſit, vel aliud ejus loco ſubſtituitur viſcus?

2°. Quomodo conſtat in liene aliquid ad nutritionem utile ſeparari? cum, ut dictum eſt, nullum peculiare vas ſeparatorium habeat; an quia nervorum inſignem obtinuit propaginem? Sic & cor, muſculi & membranæ; quænam autem ſit in illarum partium receſſibus ſucci cujuſvis ſecretio nondum conſtat.

3°. Cur diverſæ partes pro ſucci alibilis, & vehiculi ejus præparatione conſtituuntur? Cum in chyli generatione ambo ſimul præparantur in ventriculo.

4°. Annon viſcus nobilius officio ignobiliori damnatur, cum lien multò glandulas (ſua conformatione) antecellat?

5°. An naturæ legibus eſt conſonum in iiſdem vaſibus humores fluere & refluere poſſe?

In aſperâ arteriâ movetur aër, qui pulmonum vim, dilatationem & compreſſionem facile ſequitur, non liquor, qui majorem requirit impulſum. In contrariis affectibus, ſcilicet gaudio, mœſtitia, &c. non eſt humorum aut ſpirituum motus reciprocus in eodem canale. In timore ſanguis in cordis thalamos impetuoſè irruit, per venas ſcilicet, non per eaſdem in gaudio aut lætitiâ effunditur; ſed per arterias effuſus, ruborem in genis conciliat. Neque in ſcrophularum aut glandium

dium primordiis, materiam ab iisdem vasis, quibus suppeditatur, resorberi constat; per arterias enim accedit, per venas recedit.

60. Quomodo motus hic reciprocus in nervis perfici poterit? Cum liquida seipsa movere nequeant, nec in nervis virtus inveniatur pulsifica, qua à loco ad locum prorsum scilicet & retrorsum promoveantur.

Quinque modis in vasibus humores moveri vult Dr. *Glissonius*: 1. Quo uno tenore ad eandem metam propellantur; 2. est mixtus, quietis interpunctione interruptus; 3. est modus recriprocus in iisdem vasis prorsum ac retrorsum: hoc pacto aër in aspera arteria cietur; 4. est motus electivâ attractione concitatus, quo diversæ sanguinis particulæ ad partes, non organica aliqua attractione, sed à similitudine familiaritate, atque affinitate corporis attrahentis cum attracto promoveantur; 5. liquores in vasibus moventur irritatione, quæ fit vel plenitudine, acrimonia, vel vigoratione nervorum.

Primus movendi modus succo hinc in nervis non competit, sed sanguini in arteriis & venis; vis eadem pellere ad partem, ac ab eadem repellere nequit. Secundum huic convenire posse; scilicet succi hujus in nervis quiete interruptum ait. Reciproce etiam cedit ac recedit quoad tertium movendi modum. Sed quis motus hujus author est?

In se motus principium non habent humores, sed vel impulsu ab extra aguntur; vel rarefactione, cum crassiores calore attenuantur partes, sese expandunt liquida, & locum petunt ampliorem: atque talis est sanguinis motus primum in ovo, cum primum in punctum saliens irruit in primis incubationis diebus. Quod ad electivam attractionem attinet, quo modo per illam ad partes distantiores commoveri poterit chylus, nondum constat. Similia similibus gaudere fatemur, cum associantur mutoque gaudent amplexu, sed quomodo accessus fiat non ostenditur; præcipuè cum contactum negat distantia. Diversæ partes diversas alliciunt pro nutritione particulas, sed quas arteriæ cum reliquo sanguine in illas effundunt; bilem attrahit vesicula fellis, sed quem vasa choledocha ubivis sparsa, ab hepatis parenchymate separatum exceperunt. Sanguis non huc allicitur quia biliosus; sed quia cordis impulsu par arterias impellitur, cum vero in hepatis parenchyma effusus est, contactu, non operatione aliqua electiva ad distans influente separatur, & à choledochorum ramusculis absorbetur. Præterea quod electiva attractione movetur, ad unicum, non ad diversos dirigitur terminos; aut si ab utroque alliciatur, anceps vel in medio hæret, vel à fortiori attrahitur; ferrum inter binos magnetes ad neutrum movere dicitur. Qui fit itaque ut succus iste qui affinitatis

tatis & similitudinis gratia ad cerebrum attrahitur eadem familiaritatis lege rursus ad pedis pollicem retrahatur? cur in motu impeditus, non anceps cui adhæreat, in medio hæsitat?

7°. Si succus hic alibilis excusso duntaxat somno experrectis solum ad partes extremas nutriendas recedat; quomodo infantium partes aut animalium illorum quæ per menses aliquot somno sepeliuntur, nutriuntur? an cerebrum solum alitur & augetur, cæteræque marcescunt partes? Rachitide laborarent omnes infantuli.

8. Cur nervi lienis præ cæteris sexti paris ramusculis hoc peculiare officium obtinuerunt, nulla est in structurâ, cavitate, aut divisionis modo, differentia, quâ peculiare hoc privilegium illis asscribatur. Quodlibet organum cui actio ususve publicus ab aliis partibus diversus obvenit, structura quoque peculiari gaudet, qua actioni illi obeundo reddatur accommodum, uti ipse testatur; In his nulla structuræ à cæteris invenitur diversitas. Numerus aut magnitudo, nec diversitatem structuræ, neque aliud à cæteris, ejusdem surculi ramusculis, arguunt officium.

Usum autem harum fibrarum nervosarum dicimus esse laxum spongiosumque lienis parenchyma stabilire, ne à sanguinis, ex arteriis afluentis impetu, ruptum dissiliat, cui aliud non minus necessarium fibrarum

huic complicationi officium assignare possumus; scil. spongiosum constringere parenchyma, ut sanguis per laxas frequentesque cavitates diffusus, in venam splenicam comprimatur, atque sic arteriarum pulsui ancillari videantur: per arterias sanguis solum in spongiosas lienis cavitates effunditur, quæ cum ob laxam ejus consistentiam impulsui cedentem, expelli nequeat; fibrarum ope verò constrictis cavitatibus, in venam cogitur, qui pulsu arteriæ in spatio tam amplo moveri non potest. Sanguinis illa copia (si parenchymate sine fibris constaret lien) solo arteriæ impulsu cum extra canales suos effundatur, lentè admodum in venam progrederetur: nisi fibræ hæ se constringentes, effusum citatiùs comprimerent sanguinem. Atque hinc major lieni dispensatur nervus; quia motus hic fortior in fibris requiritur, majorque fibrarum numerus, ut constrictio generalior per singulas fiat partes. Officium hoc etiam lieni à Doctore assignatum in vitium verti posse videtis. Neque usum aliquem qui quærentium animis satisfaciat, adhuc inveniri constat.

Atque jam minus Erasistrati aliorumque insomnia mirari incipiam, qui membrum otiosum vocant, & nullius usus, cum assignata officia, rationis & dissectionis examen ferre non posse videantur. Dolendum potius humanum ingenium tanta obscuritate esse obvelatum, ut illorum etiam quæ in nobis sunt igna-

ignari, quaſi tenebris ſemper cæcutientes pervagemur.

Repudiatis hiſce lienis officiis, quid aliud ſubſtituere licebit, quod ſtructuræ ejus & ſitus rationi congruere poterit?

Lienem itaque ventriculi gratia eſſe formatum dicimus, ut calore ſuo, quaſi foco ſuppoſito, concoctionem promoveat; ut motu inter particulas ciborum inde aborto, facilius per fermentum ſtomachale partemque liquidam ſeu potulentam fiat ſalium ſolutio.

Concoctio in ventriculo fit (fermenti naturalis ſubſidio) à calore blando & moderato, & incluſo cum ſufficienti humiditate, cibos comminuente, macerante, & diſſolvente. Non illo tantum qui ſubſtantiæ ventriculi innatus eſt (partibus enim membraneis minor & debilior conceditur calor, quam carnoſis) aut à corde indeſinenti fluxu illi per arterias ſuppeditatur immediate; ſed & illo præſertim quem circumſtantes partes ſuo fotu ſuggerunt. Cujuſmodi ſunt in dextrâ & ſuperiore parte Jecur, plurimis vaſorum alveis, ſanguine copioſo & ferventi turgentibus, calorem multum ventriculo communicans. In parte poſtica cavæ & aortæ trunci grandiores. In parte ſiniſtrâ & circa fundum ventriculi, ubi major ingeſtorum moles reperitur, atque inde vegetior illic requiritur calor, quo concoctio perficiatur, adſtat lien; qui calore ſuo,

 quaſi

quasi foco supposito, cibos perpetuo suo calore comminuit, macerat, ac particularum naturalem solvit compagem; eodem planè modo quo cibos in paropside, duplici supposito igne, præparare & macerare solent coqui, quo partes in cibis teneriores, magisque permeabiles redduntur, & particulæ quodammodò commoventur ac turbantur; unde facilius fermento stomachali potulenta ingestorum pars infecta, in intimiores ciborum penetrat recessus, motumque à calore inchoatum incitat, & auget; sales dissolvendo omnes. Hinc statim ebullitio & fermentatio excitatur major; & particulæ amicam suam deserendo unionem, solutis vinculis diffluunt, totaque ruit compages, & in cremorem pultaceum (non diaphanum, nec essentialiter transmutatum, ut opinatur Van-Helmont, sed suis adhuc confusum excrementis) pro singulis totius particulis ideoneum alimentum (cum à lacteis separetur tinctura) dissolvitur. Atque sic tum perfectam fieri concoctionem in ventriculo judicamus, cùm partes ita dissolvuntur, ut per partem ciborum liquidam, tinctura, & quasi extractum singulorum eliciatur, ex quo sanguis postea commode generetur. Atque talem ad perfectam chylificationem sufficere particularum separationem, sine formali aliqua transmutatione, statuimus. Illam enim solum particularum separationem requirunt partes nutriendæ;

triendæ; si quæ formalis sit transmutatio, hanc efficiunt partes ipsæ, in suarum alimenti electione & assimilatione. Præterea in digestione cibos ingestos suas perpetuò conservare facultates inalteratas videmus. Cibi frigidi à ventriculi fermento aliam non adepti qualitatem, totum refrigerant corpus. Ingesta laxativa non restringunt, sed sine transmutatione aliqua in ventriculo semper purgant. Si itaque virtutes & facultates essentiales integræ reservantur in digestione, non fit formalis aliqua transmutatio. Ad particularum separationem calor inclusus in sufficienti humidi seu liquoris quantitate diffusus, sine alterius forsan additione sufficeret; sed longiori spatio, aut igne violentiore opus esset; ut in Chymicis extractionibus videre licet. Sed ut fælicius & citius hoc exsequatur munus digestivum, hoc fermenti naturalis subsidium adjungitur, quo particulæ magis agitantur, ut dehiscant in minima, & pars ciborum liquida incalescens, ad sales dissolvendos, citius admittatur: facultas verò hæc fermentalis in ventriculo, non liene residet, uti infra demonstrabitur.

Caloris administrationi hoc modo quam optimè paratum esse lienem, structura docebit. Insignem enim adeptus arteriæ truncum, majorem multo quam hepar, in substantiam ejus spongiosam, copiam sanguinis ebullientis à corde, caloris fonte accipit. In-

ſignes etiam meatus in parenchymate ſpongioſo quibus multum ſanguinis ferventis includitur. Ne ſtatim langueſcat, & exſtinguatur, repetitis arteriarum ictibus novo ſanguine ſemper renovatur calor. Atque ſic igne Veſtali perpetuo fovetur ſtomachus, ne in officio ſuo quocunque modo deficiens, in totius detrimentum abeat.

Neque à corde ſolùm ſupplementum hoc caloris, per arterias lieni communicatas, obtinuit perpetuum; ſed & cerebrum in fibrarum illas complicationes incaleſcentes ſuos copioſè emittit ſpiritus, qui in fibris illis infinitis turgentes, & ipſi calorem inſignem & ſatis activum addunt.

Calore tali impraegnatus lien ventriculum tumidum ſua cavitate amicè amplectitur, & in illo contentos cibos coquit, digerit ac macerat; quo deficiente debilitatur concoctio; eoque magis quam par eſt aucto, diſſipatis ſpiritibus diminuitur fibrarum ventriculi conſtrictio & fermenti actio, atque ſic etiam læditur concoctio.

Subſidium tale à liene expeti, pennatorum ventriculus indicat, in quibus licet non inveniatur lien, calor quam citiſſimè concoctionem perficit. Illorum ventriculus, qui lienis fotu non incaleſcit, ſubſtantia carnoſa ſeu parenchymate denſiori veſtitur, in qua calor intenſior, quam in membraneis cæterorum ſtomachis, qui tunicis ſolum fibroſis gaudent, copioſius hoſpitatur. In cujus parenchyma

chyma ſanguis etiam liberè effuſus calorem abunde miniſtrat. Idemque ſuo fotu perficit, quod in cæteris animalibus à liene ſubſtituitur. Hinc Van-Helmont ſubſtantiam illam carnoſam lienis officium præſtare arbitratur, ſuccum acidum perpetuò inſpirantem, tanquam à liene, quo celerius coctio celebretur. Calor certe tam denſis incluſus parietibus, multo magis intenditur, citiuſque ſuum perficit opus. Ignem ſeu calorem incluſum ut nihil vaporis aut ſpirituum exſpiret, concoctionis opus perficere diximus, non apertum; tunc enim humiditate abſumpta exſiccantur particulæ, non diſſolvuntur.

Præter hoc lienis officium, alium, quem gratiâ fibrarum nervique inſignioris adeptus eſt, uſum aſſignare poſſumus. Nempe ut per nervum, mediantibus nervoſis illis fibris in lienis parenchymate complicatis, ſanguis à ſpiritibus animalibus ad nutum paſſionum commoveatur & agitetur. In ſanguinem agere ſpiritus animales, rubor ille in facie verecundè erubeſcentis; priapiſmus ſtatim ad rerum Venerearum vel adſpectum vel auditum, extremarum frigiditas & ſanguinis retractio in timore, abundè teſtantur.

Quo verò modo ſpiritus animales, qui vel in cerebro, vel in denſis nervorum canalibus conſtringuntur, in ſanguinem, qui diſtinctis etiam continetur vaſis; aut quo in

in loco præcipuè suum exerceant dominium, primamque figunt impressionem, nondum constat. In corde, nervorum distributiones musculosis seu carnosis illius particulis dispensantur; sanguinem in ventriculis immediate non attingunt. In hepate nervorum surculi parvi sunt, & vasorum membranis tantum distribuuntur. Lieni verò insignior nervi surculus, quam aliis visceribus conceditur; cui amplum fibrarum nervosarum rete, per totum parenchymatis tractum dispersum, adnectitur, quod parenchyma minutilum raro investit. Imo nudæ aliquando sanguini perlabenti exponuntur fibræ; non ut liquorem aliquem ex amne illo ebibant sanguineo; sed ut hic forsan spirituum animalium jussa sentiat sanguis, ut ipse etiam animæ imperio obediens, singulos ejus observet motus.

CAP. V.

De succo Acido seu Melancholico.

DE succo Melancholico dicturus, primo de veterum opinione; deinde de esse; an scilicet talis in homine sano reperiatur, hic inquirendum est. Quali charactere illum descripserint authores, primò prospiciendum est. Melancholica (inquiunt) est pars chyli terrestrior & fæculenta, à liene

ne ſeparata per ramum ſplenicum, unde in ventriculum, ad ciendum appetitum & concoctionem accelerandum eructatur. Hanc, fæcem ſanguinis appellant, & partem quartam in generatione illius conſtituere dicunt; ex quâ etiam quartus oritur complexionum ſeu temperamentorum ordo, ſcilicet melancholica.

Hoſpitium & receptaculum hujus in liene præcedenti capite diruimus, nec non & eructationem in ventriculum, & ſeparationem per ramum ſplenicum, aut vas breve, eſſe impoſſibilem antea demonſtravimus. An verò ad conſtitutionem ſanguinis ſit neceſſaria, in illoque ut pars illius conſtitutiva conſervetur, cum humorem excrementitium & ab illo ſeparandum ipſi fateantur, dubitendum eſt; & quemquam alium in corpore obtinere uſum aut locum non magis credendum eſſe arbitramur. Sanguis ex iis non generatur, quæ natura ab illo ſeparanda ſtudioſè curavit: ex illis ſolum conflatur particulis, quibus in partium nutritione opus eſt; ſed nulla pars bile aut melancholiâ nutritur; ergo nec ad ſanguinis conſtitutionem neceſſariæ ſint æſtimandæ. Non ignoramus aſſignatam melancholiæ diviſionem in excrementitiam, & naturalem, quam ſanguinis partem eſſe craſſiorem, ex cujus abundantia & prævalentia temperamentum oriri melancholicum aſſerunt; cui verò, licet nomen imponatur, definitio

non convenit: dari sanguinis partem crassiorem concedimus, sed vel hanc non esse melancholiam, aut male definiri illam statuimus. In liene, ut ex definitione supra allata viderem licet, hanc generari, aut in ventriculum eructari; aut illorum omnium quæ à melancholia fieri dicunt, esse authorem, prorsus negamus. Effectus qui in humano corpore melancholiæ, cum in statu naturali conservatur, adscribuntur, sunt vellicatio in ventriculi orificio appetitum excitans, & vis concoctionem promovendi: cum autem naturæ limites excedit, Cerebri ac cordis spiritus obnubilat, tristitiam inde & effectum hunc hypochondriacum causat. Sed hi crassiori sanguinis parti duntaxat non conveniunt, sed potius acido illo & excrementitio humori assignandi sunt.

Excrementitiam autem melancholiam, ex professo non intendere naturam judicamus; cum in sano homine nec vomitu, nec succeffu, nec aliis excretioni dicatis secessibus, talis rejiciatur humor: nec in dissectione quidpiam illi reperiatur simile, unde talem fingamus humorem. A liene non eructari aut inspirari in ventriculum ostendimus. Quod ad usum etiam & necessitatem attinet in sanis locum non habere existimamus; tantum enim abest, ut illi manum ministret subsidiariam, ut appetitui potius officere & concoctionem impedire & depravare cernamus.

1. Appe-

1. Appetitus illo non irritatur; famelica enim illa ventriculi contractio, non à vellicatione ab acido hoc ſucco melancholico, ſecundum Neotericorum placita; neque à ſenſu ſuctionis, & attractionis venarum inanitarum oritur: uti veteres excogitarunt medici. Non à ſenſu ſuctionis venarum, quia chylus à ventriculo ſecedit fibrarum ejus contractione; non ſuctione expromitur. Deinde non vellicatione ab acido irritatur, vellicatio enim partium nervoſarum ab acidis humoribus, ſemper dolorem & moleſtiam affert. Neque ab aſſumptis tam cito ſedaretur; ſed præſens ſemper perpetuam excitaret vellicationem inſpirata aciditas, quæ continuo à liene effuſa non minus in ventriculi tunicas ageret, quam in cibos aſſumptos; nulla intercederet quies, nec à ventriculo aut ab aſſumptis ob perpetuam inſpirationem contemperaretur. Præterea, ut in praxi obſervatur, cum copioſe acida hæc congeritur materia, in ventriculo, diu retardatur vellicationis illius ſenſus & cum ructibus acidis concomitatur etiam continua inappetentia, & à cibis gravedo moleſta. Itinera, in tempeſtatibus nivalibus, aut mora in nive longior, appetitum egregie excitant; non autem acidum hunc augendo humorem, vel in liene aut ventriculo (tam brevi enim ſpatio fieri nequit nova humoris generatio) ſed quia frigoris extremâ activitate, ventriculi, ſicut & omnium nervoſarum partium fibræ maxime conſtrin-

guntur; & inde calor magis inclusus, quam citissime ingestorum solvit compagem, ac celerius fibræ, fortiori compressione suum deponunt onus. Excitatur itaque fames cum ventriculi fibræ continuatâ, post cremoris expulsionem in intestina, actione, se stringentes nimiamque contrahentes, à vehementi constrictione dolorem illum quem famem & appetitum denominant, in ventriculo concitant. Atque sic appetitum non acido hoc effici succo, aut venarum suctione, sed fibrarum nimiâ constrictione fieri judicamus. Hoc autem subitaneâ famis sedatione, quam primum ventriculi cavitatem pene attigerunt cibi vel potus, fit manifestum; tunc enim ventriculo rursus distento ab ingestis, relaxantur fibræ nimis modo constricta, & laboriosa strictaque compressio, in placidam gratamque mutatur relaxationem, sedatur dolor, tolliturque fames.

2°. Concoctionem non adjuvat, quia in sanis nullum illius reperitur vestigium, in quibus tamen viriliter satis facultas hæc suum peragit officium, & sine illo fieri non dubitamus, cujus præsentiam ne ructus quidam acidus unquam confitetur. Iam argumentum illorum qui contra calorem humidum, digestionis opificem militant, retorqueamus:

Quo quæque causa potentior est in natura, eo effectum suum potentius efficit. Si ab acido hoc succo perficiatur concoctio, quo magis

magis in ventriculo abundat, eo celerior fieri debet concoctio, & majorem aciditatem continuo felicior digestio sequeretur, sed hoc falsum esse, vomitiones acidæ, quæ cum vitrioli spiritu aciditate sæpe contendunt, cum inconcoctis hesternis sæpissime cibis testantur. Præterea quæ ventriculum perpetuis cruciatibus lacessunt, ac fermentionem, æstum ac flatus generant, coctionem non adjuvant, sed aciditas illa fermentationem & ebullitionem parit molestam, atque ideo ventriculo nullo modo amica haberi potest.

Talem verò in ventriculo sæpe reperiri humorem, præcipue in hypochondriacis, satis ex ægrorum querelis constant. Hæc scribenti mihi fæmina hypochondriaca, de acidi hujus ferocitate multum conquesta, linguam, fauces, guttur ac labia, hujus per vomitum rejectione solum, excoriari ostendebat. Quomodo verò generetur hic succus acidus, aut quid sit, hic inquirendum est. De aciditatis sue aceti generatione non conveniunt authores. Alii à spirituum fugâ, alii à fixatione fieri contendunt. Sed ut perfectam generationis hujus addiscamus notitiam, Chymicorum implorandum est auxilium; quorum præparationibus, ut naturæ finem in ciborum digestione & concoctione in ventriculo, eundem quæsiverunt; sic & agendi methodum & media observarunt. In Chymicorum præparationibus digestionem

sem-

ſemper præmitti neceſſarium eſſe compertum eſt; qua particularum compago ſolutâ quælibet pars ſincera & immiſta ab invicem ſeparari poterit. Solutæ particulæ ac liberæ, altera in alterutram agens, motum quendam confuſum & quaſi ebullitionem, quem fermentationem nominarunt, excitant: qualem in muſto aut cerviſia nova, cum à fermenti additione totum ejus corpus commoveri, agitari, & effervеſcere videmus, quâ major & facilior fit particularum ſolutio, craſſa à tenuibus ſeparantur, ac latitantes omnes provocantur ſpiritus. Particulis ſic facta fermentatione liberatis, digeſtionem fieri perfectam dicimus in Chymicis; ac ventriculus hac peracta operatione concoctionem ſuam celebravit, & inde levi compreſſione contentam in inteſtina depellit materiam, ut tinctura chyloſa per vaſa ſeparetur lactea; & tunc etiam in operationibus Chymicis ſuam inchoat diſtillationem, ſeu tincturæ ſeparationem Chymicus. Si verò hoc fermentationis mementum anticipans, deſtillare inceperit; pauciſſimos accipiet ſpititus, vel tincturam dilutam, pauciſſimis imprægnatam particulis, obtinebit. Si verò diutius in fermentatione relinquatur materia, aceſcit ſtatim, putreſcit, mucorem contrahit, & pauciſſimos etiam reddit ſpiritus. In fermentationis anticipatione inopia fit ſpirituum, quia nondum peracta fermentatione, in cæteris incarcerati particulis includuntur, nec ab illis ſeparari poſ-

possunr. In fermentationis tempore diutius neglecto, vel à sale acido figuntur, atque sic inseparabiles relinquuntur; vel solutis vinculis effugiunt & perduntur. Atque sic aciditatem in principio putrefactionis manifestari ejusque indicium esse constat : resque sola fermentatione ad separationem satis esse liberatas, priusquam acescere incipiant, etiam manifestum est. Agitationem illam autem & effervescentiam in fermentatione à mutua salium dissolutorum inter se pugna fieri existimamus. Cum sales acidi in cæteris particulis effervescentiam & turbationem accendant, ut donec unus vel alter figatur, & mortificetur, nulla particulis reliquis concedatur quies. Si à sale acido cæteri figantur sales, & mortificentur (quod morâ longiori & temporis diuturnitate fit) in succum acidum degenerant : Si à cæteris figatur acidus, dulcescit statim, suamque amittit aciditatem. Cum ex corallis cum succo Limonum seu oxyacanthi acido conficitur syrupus, in primo congressu strepitus ac ebullitio cum insigni calore concitantur, quibus sedatis dulciscit succus, omnisque aufertur aciditas.

Deinde effervescentiam hanc & agitationem in fermentatione à salium diversorum (quorum unus est acidus) dissolutione fieri patet; quia in succis à quibus sal iste separatur talis non invenitur fermentatio, aut in quibus parva hujus reperitur quantitas, minor est turbatio aut tarda. In calce viva, aut

ſuccis in quibus abunde luxuriat ſal iſte acidus, quamprimum congrediuntur ſales, ſtrepitus & incendium ſtatim illorum indicant pugnam.

Quod vero ex ſalium pugna fiat, manifeſtum, eſt quia in tempeſtatibus humidis, & calidis illam melius ſuccedere; imo cerviſiam, & muſta tali aëris conſtitutione, fermentationem renovare, & turbari rurſus videmus. Cum ſcilicet ab aëre humido ſales diſſolvuntur, qui priori opere ſoluti non fuere ac novam inchoant fermentationem.

Quod vero putredinis indicium haberi mereatur aciditas, lactis indicat coagulatio, cum diutius in vaſe aliquo reſervatur; cum ſales ſponte ſoluti, ab externo ſolum aëre commoti, totius diſſolutionem inchoaverint, aceſcit ſtatim, & putrefactionis indicia evidentiſſime inde cernuntur. Sic & liquores omnes, vegetabilium ſucci, carnium jura, ipſaque carnium ſubſtantia, niſi fumo & calore exſiccata fuerit, unde ſalium diſſolutio retardatur, quamprimum putreſcere inceperint, aciditatis odorem & ſaporem induunt. Imo vaſa ipſa in quibus lac aut ejuſmodi ſucci putreſcentes conſervantur, tali inficiantur ſapore, & aciditate ſuâ adhærente lac coagulant, cæteroſque liquores acore ut citius putreſcant, inquinant. Præterea ut à putredine conſerventur carnes, aut fractus à mulierculis ſale ſaccharo condiuntur, quibus ſal acidus figatur, & mortificetur; atque

que ſic mutua pro tempore interdicitur pugna & particularum unio reſervatur integra.

Hiſce poſitis, Melancholiæ, ſeu acidi illius ſucci generationem, in ventriculo illuſtrare facile erit. Ventriculus ſua formâ ſacculum repræſentat membraneum, omni fibrarum genere, ſcilicet rectis, obliquis & tranſverſis, quibus ſe undique ſtringat, contextum; utraque ejus orificia, & quo cibos aſſumpſit, & quo rurſus digeſtos in inteſtina exonerat; in ſuprema ejus parte poſita ſunt; unde cibi quamprimum recipiuntur non ſtatim ſuo pondere in inteſtina feruntur; ſed illos primo levi fibrarum contractione, quaſi ſacculo incluſos, comprimit ventriculus, & amplectitur; & ut calore humido illius, partiumque adjacentium, comminuantur, diſſolvantur, & in lævigatam materiam, disjunctis fermentatione particulis, redigantur, per pylorum teneriores partes in inteſtina continuatâ fibrarum contractione propellit. Si verò accidentali aliqua, vel naturali fibrarum debilitate contingat, ut totum non exprimatur, illud quod in fundo remanſerit, vel parietibus adhæſerit, longiori mora, & tardiori fermentatione putreſcens, aceſcit ſtatim, & ingeſta poſtea omnia, imò ipſas ventriculi tunicas tali inficit ſapore. Imò ſi multum hujus relictæ materiæ in ventriculo fuerit collectum, majorem ſemper acquirit acorem, imò ſæpiſſime ſpiritibus pæne dixerim corroſivis prægnans, ingeſta omnia

fermentat, exagitat, eodem imbuit ſapore & ventriculi tunicas importune laceſſit. Donec tandem nauſea irritatus, totum, quod longiori ſpatio, leviori compreſſione per pylorum pedetentim expreſſurus erat ventriculus, unica quaſi convulſivâ contractione, ſurſum rurſus per alterum orificium evomit, quod dentes ſua acerbitate maximè ferit, & gulam ardore conflagranti multum affligit. Hinc aciditatem ventriculi, tantæ apud authores æſtimationis, putredinis ſolum eſſe progeniem, & appetitum fruſtrare, concoctionem debilitare, ac multorum inde in hypochondriacis ſymptomatum, crudelem eſſe authorem conſtat; nullibi naturale ejus reperitur in ſanis hoſpitium, aut parens.

Ventriculo virtutem ſeu facultatem fermentandi, quæ calori in concoctione miniſtrat, ſupra conceſſimus, quâ menſtruum, potulenta ſcilicet ſeu liquida ciborum pars impregnata, ingeſtorum ſales parteſque ſolidiores citius penetret, ſequacemque ducat calorem, ac totius ſolvat compagem. An vero talis naturaliter ſit ventriculo innata facultas, aut à ſucco in illo, etiam dum in utero continetur fœtus, incluſo; an poſtea à ciborum putrefactione tale obtineat inquinamentum, quod à relicta chyli portione fovetur ſemper & augetur; ulteriorem requirit examinationem. Vituli ſeu agni ſugentis ſtomachus, aquâ licet ſæpius repetitâ lavetur multum, diuque maceretur, facultatem non

non perdidit tamen, ſed lac ſtatim cogit & coagulat. Senioris vero ſtomachus, qui non lacte, ſed alimento nutritur alio, fœno ſcilicet aut gramine, non niſi ſpatio longiori, & majore provocatus calore lac condenſat. Miaſmate ſcilicet à lacte impreſſo jam, temporis diuturnitate evaneſcente, debilitatur illa cogendi facultas. Adeo ut ſi non totum facultatis à miaſmate, ab ingeſtis jam concoctis impreſſo, obtinuerit ventriculus; illius augmentum inde petere veriſimile judicemus. In Cœmeteriis publicis, in quibus multæ ac frequentes fiunt ſepulturæ, præcipue, ſi madore multo irrigentur, corpora citius putreſcunt humata, quam in aliis locis. In cœmeterio S. *Innocentii Pariſiis*, horis viginti quatuor ſepulta putreſcere aiunt, vivaq; adhuc; animæq; aliquid retinentia membra, quaſi dilaniat penituſque diſſolvit edax illud terræ fermentum. Putrida etiam poma proximis citiſſime adducunt putredinem. Ciborum etiam portionem jam concoctam, aliorum concoctionem multum accelerare opinatur Verulamius. Quia hujuſmodi inquinamentis imprægnata humiditas, ob familiaritatem citius & magis amice in penitiores ingeſtorum receſſus admittitur, unde facilior fit partium ſolutio, & digeſtio ſeu corruptio acceleratur.

A concoctis ſeu putreſcentibus cibis, non ſolum miaſma hoc, ſeu fermentandi virtus ventriculi tunicis imprimitur, ſed diverſorum

rum etiam ciborum aversationem & odium infigi verisimile est, cum prius in stomacho putrescentes nauseam inferrebant, tale in posterum tunicis durabile infigunt inquinamentum; ut perpetuum illorum concilietur odium, ac hostili semper nausea tales respuant cibos, donec longiori temporis intervallo, miasma illud peregrinum exterminetur.

CAP. VI.

Historiæ cum causis examinatio.

UT causas assignatas sufficientes, & vere hujus affectionis esse causas illustremus, illarum cum diagnosticis in morbi Historia positis convenientiam examinemus.

1. Ventriculum Hypochondriacorum laborare semper nec cibos ferre, sed in materiam viscidam & acidam commutare constat.

Neque mirum sane, cum in ipso lateat mali fomes & origo. Relaxatæ enim ventriculi fibræ admissos cibos non amplectuntur, neque comminutos in intestina propellunt; sed in fundo ventriculi, quasi in sacculo, diutius commorantes putrescunt, & in humorem acidum ac viscidum degenerant, unde perpetua fermentatione (non solum ingesta eadem inficiantur tinctura, sed & ipsæ ventriculi

culi tunicæ, contagio acido imprægnatæ, cibos & potus quoſcunque eodem ſemper tingunt inquinamento. Hinc non ſolum chylus generatur vitioſus, ſed & ventriculum ac hypochondria cum dolore inſigni tendentes ſemper excitantur flatus, qui à ſucco illo acido erumpentes acrimoniæ participes, nervoſum ventriculi orificium vellicantes, dolorem exaſperant, cardialgiam & ſyncopen quandoque efficiunt. Perpetua vero ciborum agitatio oritur, fermentatio & quaſi ebullitio; unde tenuiores illorum ſublimatæ particulæ, os ac linguam ſaliva & humiditate aquea replent; atque inde frequens ſputatio principii hujus affectus comes reperitur inſeparabilis. Cum vero Intemperies in ventriculo adolevit, vigetque aciditas, tunicæ exſiccantur nervoſæ, & moleſta inde excitatur, potulentis non exſtinguenda, ſitis. Furioſa hæc in ventriculo humorum commotio demulceri nequit, priuſquam viſcidus ille ac acidus ciborum cremor vomitu rejicitur; unde furor paulo lenitur ſymptomatum, qui à ciborum ingeſtione ſtatim recrudeſcit. Neque aliquando melior ſucceſſus fortunat jejunos; quorum ventriculis viſcida illa ac limoſa adhærens materia, vellicationis ac tenſionis author perpetuus evadit, neque quietem, vel minimam ſperat doloris intermiſſionem hypochondriacus, priuſquam potulentis ſerina illa lenitur acerbitas. Ventriculum ita & vacuum, & cibis refertum

ſemper laborare viſum eſt, à dolore ſcilicet extenſivo, à flatibus nimium tunicas ejus tendentibus; cum maxima ciborum pars fraceſcit, & fermentationis vi faceſſit in flatus; vel cum aciditatis acrimonia tunicæ adeo vellicantur nervoſæ, ut nauſea & continuo vomendi urgeantur deſiderio, niſi potulenta aliqua ingeſta materia diluatur & contemperetur ſuccus iſte acidus.

Hæc ciborum ſubita in flatus reſolutio, dolores in dorſo ſæpe procreavit, & calculi terriculamenta ſimulavit; imo ab incautis pro nephritico ſæpe curatur medicis, dum diſtenta flatibus inteſtina, ligamenta, quibus dorſo affixa propendent, magis quam par eſt extendunt, & doloribus tenſivis in dorſo excruciant ægros.

Temperamenta cholerica & habitus corporis tenuior furori hujus mali potiſſime ſubjiciuntur, quia à caloris augmento diſſipantur magis ſpiritus, & fibræ laxiores & magis flaccidæ redduntur; adeò ut aſſumpti cibi in ventriculo rite comprimi, & diſſoluti fæliciter expelli nequeant, ſed in acidam, viſcoſam & acerbam degenerent materiam; Quam calor viſcerum, hepatis ſcilicet ac lienis, magis quam par erat exagitans, in flatus abunde reſolvit, atque hinc affectioni huic magis obnoxii inveniuntur cholerici, quorum viſcera intemperie laborant calidiori; viri etiam & ætas media, quorum calor naturalem & proportionatam humidi commiſtionem ſuperaverit,

verit, hoc magis infeftantur malo, quam fœminæ aut adolefcentes; Hinc habitus corporis extenuatur femper, neque pinguefcunt, dum malo laborant hypochondriaco.

Alvus femper adftricta eft; pigrè fua deponit excrementa. Cum ventriculus tarde fuum exfequitur officium, venter difficulter fuum folvit tributum. Male concoctus ciborum cremor fit vifcidus, & inteftinis tenuiori per lacteas privatus fucco, multo tenacius illorum parietibus adhæret, & difficilem reddit excretionem. A limofis etiam primæ concoctionis fuccis obftructa in hepate vafa choledocha, expultricis denegant ftimulum, adeò ut bilis acrimoniâ ad evacuationem non follicitentur inteftina, fed calore exficcata, in fcybala formetur excrementa, & raro excernantur. Flatus interim retenti abdomen & hypochondria tendunt; atque hinc rugitus & murmura in coli cellulis inflatis, ad latus finiftrum præcipuè, audiuntur. Quæ non fola excruciant ægros, fed fluctuatio à liquidis ventriculi fundo contentis, anxietate & querelis follicitat.

Quandoque à ventriculi & inteftinorum lubricitate, acidus ciborum cremor vifcidus ac fæculentus lactearum ora præterlabens gracilia, liquidiores alvi fæces, fed ob vifciditatem limofas, terreftres, bubulo ftercori fimiles, reddit, plerumque nigras. Hæc alvi lubricitas non accidit folum, quia ora lactea-

lactearum vix meabilia reperiuntur, dum à copia viscidæ hujus materiæ, tota intestinorum oblinitur cavitas, ut in membraneam nonnunquam incrassetur duritiem, quæ lactearum ora protinus occludit; Sed quia acriores à succis redduntur acidis, nimium expulsivam sollicitant facultatem, ut nondum chylo privatæ liquidiores egerantur fæces, ac plerumque nigræ. Vitriolata enim illarum aciditas cum bilioso sale conjuncta, nigredinem statim concipit, ut in omni salium cum vitriolo commistione videre licet. Si diu obstructa fuere vasa choledocha, jamque reserata copiose vesiculæ biliaris deposuere recrementum; humores acres & exasperati, alvi fluxum sæpe excitant valde molestum; tunc biliosum, cum excrementa flavo vel viridi tinguntur colore, à copia bilis effusæ; si verò copia acidi à ventriculo effluentis succi biliosas figat sales, nigras reddit fæces, quas melancholicas nominarunt dejectiones, quia nigro inficiuntur colore.

Æstus in hypochondriis, molesto ardore, nunc in dextro, plerumque autem in sinistro, nunc utroque latere misellos excruciat, qui ab ingestis non exstinguitur, sed fermentatione perpetua magis excandescit. Acidus enim ille ac fervidus à putrefactione in ventriculo humor, quo majorem concitat fermentationem ac motum, eo & majus parit incendium: à motu enim nascitur calor. Porro in aciditate calor latet fortis, uti vis illius caustica

ca abunde teſtatur, non minore ardore aut vehementia pungit acidus ſuccus, quam liquor fervidus; vitrioli oleum caloris æque ac aciditatis effectus commonſtrat: acidiſque vomitationibus non minus calore excandeſcit guttur, quam aciditate exaſperatur. Imo ſæpe tanta eſt hujus ſucci acrimonia, ut diuturniori per vomitum ejectione, in morbo hoc excoriatum noverim œſophagum, & laryngem contactu ſolum adeo exaſperatum & exſiccatum, ut vocem raucam & inſonoram redderet; imo gramen & plantas acido hoc per vomitum rejecto conſperſas ſucco, exareſcere vidimus, adeo ut vitrioli oleo aciditate & vi cauſtica contendere videatur. Mirum itaque non habeatur ſi æſtum generet in ventriculo; & cum à flatibus in utrumque extendatur latus, in hypochondriis etiam utriſque æſtuantis hujus humoris furorem hoſpitare ſentiat æger.

Neque in ventriculo ſolum furentis hujus ſucci malitia reperitur, ſed cum chylo diſtributus efficit, ut ejus fermentatione tota ferveſcat ſanguinis maſſa, in qua ſalium diverſorum pugna, in toto venoſo genere tumultuoſam concitant ebullitionem, quæ nunc in hepatis, nunc lienis vaſis inchoata, æſtum & ardorem nunc in dextro, nunc in ſiniſtro latere procurat.

Urina nunc tenuis (paroxyſmi inſtantis

semper indicium) sine, vel cum admodum parvo sedimento, & inconcocta est; plerumque turbidæ, crassa, rubra, acris ac fætida, cum sedimento rubro, sabuloso, arenularum instar, matularum parietibus adhærente, cernitur.

Urina ex potulenta & aquosa ciborum parte constituitur, quæ prout majore vel minore salis ciborum copia imprægnatur, & quo longiori vel breviori spatio à calore viscerum vel debiliori, vel forti coquitur, coloris etiam diversitatem obtinet. Lixivio solum quovis sale imprægnato, coctione duntaxat diuturniori, vel breviori, omnes urinarum colores simulavimus. Aqua multa cum sale pauco admista & parum cocto, lixivium pallidum, tenue & aquosum reddidit. Si vero diutius cum majore salis copia coquatur, saturatum magis statim induit colorem, vel flavum, subrufum, rubrum & fuscum.

Inconcoctis ita ciborum particulis à debili & relaxato stomacho, pars potulenta citissime dilabitur, tenui solummodo infectâ tinctura; sales in ventriculo non separati, dum chylus efficitur, in corde & venis cum fit sanguis, serum non tingunt: primæ coctionis errores non corrigit natura in secunda; adeo ut si nulla fuerit particularum in ventriculo solutio, cibis adhuc non digestis, & indissolutis, in venoso genere nulla sequatur separatio & tinctura. Atque sic potulenta ciborum pars intincta pæne, paucisque salium

ſalium imprægnata particulis ad renes ruit, & urinam teneum ac pallidam efficit ſine ſedimento.

Urinæ ſedimentum eſt excrementum concoctionis in corde & toto venoſo genere, qua deficiente mirum non eſt, ſi & illo deſtituatur urina. Hæc urinæ tenuitas inſtantis paroxyſmi eſt indicium. Quia urinæ tenuitas concoctionis debilitatem arguit; unde cibis in ventriculo non concoctis, flatus copioſe excitantur, qui ſymptomatum plurium authores ſunt; Et non cocta in acorem degenerant ingeſta, quorum fermentatione furenti repentè omnia exaſperantur ſymptomata, & fit paroxyſmus.

Plerumque verò craſſa, turbida, ac rubra cum ſedimento rubro & ſabuloſo hypochondriacorum fit urina. Cum ſcilicit obſtructa in hepate vaſa choledocha, excrementum non deponunt per inteſtina bilioſum; ſed cum ſero per renes excernitur; tunc craſſa fit urina, turbida fætida & acris cum ſedimento rubro ac craſſo, nitente, arenularum inſtar, parietibus matularum adhærente: craſſiores bilis particulæ inſtar lapidis ſæpe in ipſo hepatis concreſcunt parenchymate, multoque ſale abundant quæ non ſolum urinas ſaturo tingunt colore, ſed & ſedimentum craſſum, ſabuloſum ac ſplendens ſæpè reddunt. Si verò acidus ille ſuccus copioſe à ventriculo venis communicetur, in toto venoſo genere ſanguinis ac humorum

magna fit commotio, & si à sale acido figantur reliqui sales, fit urina nigra, quæ copiosè reddita, materiam peccantem secum ducit & paroxysmum solvit.

Anxietas, cordis palpitatio, pulsus inordinatus intermittens, & sæpe lipothymia, inter signa enumerantur pathognomica. Symptomata hæc cum hystericis communia habent hypochondriaci; & à sanguine tenui ac flatulento originem petunt; sanguis hypochondriacorum tenuis à chylo aquoso, indigesto, particulis fibrosis in ventriculo non separatis, generatur; diluta & tenuis ciborum tinctura tenuem & pallidum constituit sanguinem. Hic subito nonnunquam à succo exagitatus acido, ac fermentatione commotus, fervidus ac flatulentus cum impetu, majori sæpius quam debuit, in cordis thalamos irruit; unde motus concitatior, frequentior ac rapidus subito conciliatur, quo sinus suos ab æstuanti liberet inimico; quo detumescente, ordinatè rursus còr suas perficit contractiones: atque hunc motum inordinatum palpitationem vocant: cum scilicet ab æstuanti sanguine subito & confertim in cordis ventriculos confluente, facultas expulsiva validis ac crebris contractionibus ad expellendum onus illud peregrinum & molestum instigatur. Atque hoc fit æqualibus nonnunquam motibus sed violentioribus quam par erat.

Aliquando inæqualibus, cum impeditos aliquos pulſus neceſſitate magis urgente, unico ſequente majore reſarciat. Aliquando cordis ventriculi adeo ſanguine hoc tenui ac flatulento, confertim irruente infarciuntur, ut diſtenti aliquantiſper à flatibus, ſubito rareſactis, ſine motu retineantur; pulſuſque plane intermittit. Deeſtque una, vel duæ, vel tres pulſationes; verum poſtea cor rurſus diſcuſſis flatibus motum aggreditur. Si verò diutius continuatur hæc ventriculorum inflatio, in motu plane deficit cor; ſequiturque, reliquis partibus denegato ſanguine vitali, lipothymia: Anxietas & gravitas circa cor ſemper contriſtant ægros, dum ſcilicet ſanguinis tenuioris fermentatione à ſuccis fracidis, ſubitaque rarefactione, cordis ſinus, flaccidique pulmonum lobi, majori quam par erat copia infarciuntur: adeo ut motu libero, ac facili, cor ſuos thalamos ventilare nequeat.

Eodem modo diſtenta pulmonum vaſa reſpirationem reddunt difficilem; præcipuè ſi motu violentiori ſubito rarefiat ſanguis, jam à tenuitate & perpetua fermentatione ſatis mobilis: hinc pectoris ſentiunt conſtrictionem graviterque reſpirant.

Hæc flatulenti & tenuioris ſanguinis exagitatio rapiduſq; motus ac fervor capitis concitant dolores; maniæ ſæpe, vertigines, epilepſiæ & apoplexiæ nonnunquam authores. Cum enim tenuis nimiumque rarefactus

Hæc ſanguinis tenuioris fermentatio vigilias etiam ſomnumque perturbatum, præcipuè poſt mediam noctem efficit. Ad meridiem nocturnum bene dormientes, poſtea inſomniis terrore plenis, & vigiliis moleſtantur; præſertim ſi cœna largiori, vel ſero ingeſta ventriculus gravetur, ac tarde ſuum perfecerit officium. Tunc chylus aciditate majore infectus, cum media nocte, diſtributionis ſcilicet tempore, reliquo admiſcetur ſanguini, nova in venis inchoatur fermentatio & agitatio. Spiritus animales fervore ſanguinis concitantur, benignique vapores, qui ſpiritus quodammodo figentes, à motu ad quietem invitant; turbulenta illa fermentatione diſſipantur, ſpiritusque rurſus diffluunt, & ægri è ſomno excitantur. In quibuſdam verò cum peracta hac fermentatione ſpirituum ſiſtatur furor, placidè rurſus poſt tertiam vel quartam horam manè ſuccedit ſomnus.

Pulſatio in Hypochondrio ſiniſtro, præcipuè ſi motu vehementiori aut ira commoveatur æger, magna ſentitur. Atque hoc fit à motu arteriæ magnæ ac ſurculorum cœliacæ ſub colo & ventriculo flatibus maximè diſtentis, recumbentium, cum ventriculi, ac coli inflati latus inferius pulſaverint; in ſuperius etiam flatuum conſtrictorum motu continuatur pulſus, & extrema admotamque manum ferit. Arteriæ primo tunicas inferiores ſeu poſticas, illis ſc. proximas;

flatibus tensas pulsant; hinc inclusus agitur flatus, qui latus oppositum movet, quo commoto, moventur etiam extrema; illisque superpositam manum, veluti in tympano bellico, percusso capite, moventur statim chordæ in late opposito.

Post pastum facies rubore conspersa multum accenditur; quod non tantum à nova sanguinis fermentatione & agitatione accidit, quæ causarum prioritatem obtinuit, unde majorem obtinuit fervorem, ac tenuitatem, magisque vasa distendit: sed quia ventriculus jam flatibus tensus, majori nunc ingestorum copia infarctus, Aortam adeo comprimit, ut à corde deorsum sanguins impediatur motus circularis, & à cordis propulsus ventriculis, sursum potius in capitis & pulmonum vasa propellitur; unde difficilior etiam post pastum redditur respiratio, gravatur caput, venæque capillares in facie, tenui frequentique infarctæ sanguine & incendium & ruborem faciunt; A difficili etjam respiratione augetur rubor, cum vel pulmonibus otiosis aut nimium infarctis; à Jugularibus venis recurrens non admittitur sanguis; ut in suffocatis & asthmaticis videre licet; quorum pulmones ægrè moventes, à faciei & capitis venis majoribus & capillaribus nimium infarctis, sanguinem relabentem non admittunt, sed faciem rubicundam aut lividam semper relinquunt.

CAP.

CAP. VII.

De juvantibus in Hypochondriacis affectibus.

REmedia quibus malum hoc profligare conantur medici, non minus causas stabiliunt assignatas.

Affectum hunc & ægro & medico difficilem alvi laxitate moderatâ, aut vomitu cum εὐφορίᾳ demulceri aiunt. Quia hisce evacuationibus, acida illa, limosa ac flatulenta materia à ventriculo & intestinis deturbatur, & nisi frequentia nimis peccent, magnum inde sæpe exspectatur levamen; frequens verò horum remediorum usus, ventriculum debiliorem, atque laxum magis efficit; fortiora etiam medicamenta, viscera debilitant, & calefaciunt, humoresque nimium commoventia, paroxysmum asperiorem generant, atque sic in mali causam degenerat remedium.

A narium hæmorrhagia, hæmorrhoidum apertione, mensium profluvio, & varicibus etiam exspectatur salus. Sanguinis ebullientis & agitati diminutionem non parum prodesse observarunt & medici & ægri: Hoc enim modo cerebrum à furenti non provocatur & accenditur sanguine, sed spiritus suos feliciter satis componit & distribuit; ut ventriculi fibræ fortius constringentes,

cibos & meliùs amplectantur & expellant, ac vapores à pastu benigni, aciditate vel acrimoniâ infecti nullâ, spiritus illos jam facile ad quietem & somnum disponant. Pulmonum vasa, ebullienti non infarcta sanguine, non gravant respirationem, sed facile musculorum motum flaccidi sequuntur pulmones. Ventriculus, minori partium adjacentium infestus calore, rectius suum exsequitur officium; spiritus animales, nimio non dissipati sanguinis calore, fibras inflant, & contrahunt, ut ingesta fælicius concoquat stomachus, digesta citò in intestina comprimat, ut mora longiori acido illo non infecta inquinamento, singulis alimentum præbeant idoneum.

Hæmorrhoidum verò apertio vel arte vel natura instituta, majorem ideo adfert utilitatem, quam venarum reliquarum sectio; quia ventriculum, intestina, cæteraque abdominis viscera immediate magis lacunat; unde sanguinis circa ventriculum diminutus fervor, flatus tam copiosè non excitat. Hæmorrhoides immediate magis à visceribus abdominis derivant, quia venæ hæmorrhoidales ab arteriis mesentericis suum recipiunt sanguinem, è quibus effusus, à Cœliaci & Mesentericæ superioris surculis (hepati, ventriculo & lieni famulantibus) ob originis vicinitatem immeditatè magis derivatur sanguis, unde minor circa ventriculum, hepar & lienem sanguinis reperitur

tur & quantitas & fervor, fæliciterque magis succedit concoctio. In brachii verò vel pedum venis, majori à visceribus concoctionis distantiâ separatis, non tam immediata est derivatio, ideoque minus prodest.

Eadem ratione in mulieribus mensium profluvio symptomatum horum demulceri furorem est compertum. Atque hinc raro fæminas invenire licet hypochondriacas. Menstruali enim evacuatione à ventriculo vicinisque visceribus derivatur sanguis, & contemperatur ejus orgasmus, adeo ut fæliciter sua exsequantur officia. Si verò deficiat hoc naturæ præsidium, ventriculi, hepatis, lienisque vasa statim sanguis pleniori gravantur infarctu, ut cibos nec appetant nec digerant, sed sub flatuum ac sanguinis accensi copiâ laborantes, aut à malo hoc plerumque incurabili, aut passione hystericâ crucientur.

A varicibus etiam sæpe obtinuere salutem; quomodo verò varices vel morbum, vel morbi causam, aut symptomata diminuant, inquirendum est. Varices ab humoribus melancholicis, ac crassis in venis congestis, illarum tunicas tendentibus, fieri contendunt medici. Quomodo verò humores crassi in venis congeri possint, sine vasorum obstructione impedita sanguinis circulatione rationi consentaneum non est. At obstructa vasa affectum hunc non tollunt, imo

inter

inter causarum catalogum hujus mali enumerantur. Varicum itaque alia est indagenda generationis via, & à laxatis in parte aliqua venarum fibris, à nimia per flatus tensione illos generari animadvertimus. Cum fibrarum (quocunque modo debilitentur) læsa sit actio, ut æqualibus contractione non contendant viribus, sed in parte hac laxiores, magis pressioni cuilibet facilè cedant: Flatus tunc in sanguine, fermentatione semper commoti, locum quærentes ampliorem, venarumque latera tendentes, laxatas fibras propellunt magis, eoque in loco tunicam in tumorem mollem, & pressione cedentem, attollunt, quem varicem appellant. Quomodo verò hi venarum tumores affectum hunc lenire possint inquirendum est. Flatus in sanguine commotos, multorum circa ventriculum, pulmones, cor, ac cerebrum symptomatum authores fuisse diximus, qui cum in extremis, tumoribus hisce varicosis, diversorium offendant; tantâ violentiâ interna illa non excruciant viscera, atque sic sub minori paroxysmi ferocitate laborant ægri; levantque dolorem varices revulsis à visceribus ad extrema flatibus.

Amara omnia prosunt & ventriculo amica habentur: laxatas quia fibras sua stipticitate contrahunt, ac sale, quo maximè abundant, putrefactionem retardant, acidos in ventriculo figunt succos & educant, limosos

ſos etiam & viſcoſos, hepatis aliorumque viſcerum obſtruentes vaſa, abſtergunt humores; ac ſuperfluam, qua relaxantur fibræ, abſumunt & exiccant humiditatem. Dulcia è contra, fibras relaxant, ac ſpiritibus ſuis corroſivis ſanguinem accendunt & fundunt, adeo ut in omni ſalium ſuctu, majori violentia in flaccidas & debiles ſtatim ducatur partes, ſpirituſque diſſipando, laxiores illas & debiles magis reddat.

Diureticis etiam (docente natura) mali hujus profligatur furor. Quia ſic à ſanguine ſucci illi per urinas ſeparantur acidi, ut fermentatio illa in venis contemperetur moleſta. Diuretica omnia multo ſale gaudant, qui non ſolum tenuem illam & aquoſam ſanguinis partem ſeparat, & ad renes invitat; ſed & ſuccos figit acidos; & cum ſero propellit, omnique reſiſtit fermentationi. Nova nondumque defæcata cerviſia ſalis manipulo, aut abſinthio, (in quo multum ſalis reperitur) infuſo, clareſcit; & fermentatio, quâ turbulenta & craſſa fit, ſtatim ſedatur, craſſæ & turbidæ præcipitantur particulæ, acidi figuntur ſales, & dulceſcit: Atque hac ratione tartarum, abſinthii & centaurii ſales, tanti ſunt in curatione hujus mali valoris; quia ſuccos figendo & præcipitando acidos, fermentationem tollunt, atque ſic ſine tumultu & turbatione cibi in ventriculo diſſolvuntur, & ſanguis per totum pacatius circulatur Microcoſmum.

Effi-

Efficaciſſima vero chalybs & acidulæ habentur remedia; non autem quia pondere ſuo aut proprietate aliqua obſtructiones reſerant, ut humores melancholici ſic per ſedem excernantur nigri, uti ſomniarunt medici, ſed ob facultatem ſtypticam.

Acidulæ ideo proſunt, quia chalybis vitriolo impregnantur: chalybs vero prodeſt, quia ſale vitriolato abundat, qui ſtypticam & ſtringentem habens facultatem partes conſtringit laxas, atque eo nomine malo huic adverſatur Laxitas & flaccidas ventriculi fibras morbi hujus, ſicuti & aliorum plurium fuiſſe cauſam diximus; quomodo vero à ferri ſtypticitate ſubſidium & curam obtineant inquirendum eſt.

Chalybis vitriolum eſt ſtypticum egregium, laxatas partes contrahit ac figit, flaccidas cogit ac firmat, ac disjunctas unit, debileſque ſic confirmat ac roborat, ut quævis ſuum fælicius perficiat opus. Hoc autem agit vitriolum vel ſuperfluam & relaxantem diluendo humiditatem, ut è poris facilius exprimatur & inde partes cogendo, ſic unit & firmat, ut peregrinos tam facile non admittant humores: vel fibras exiccando, firmores reddit, ut ſpiritus influuentes facilius illas impleant & contrahant. Quod vero vitriolum partes condenſat & contrahat, docet ſatis linguæ aſperitas & contractio, ſi modo leviori tactu illi affricetur. Panni lanei etiam qui illo tinguntur, duriores videntur, & aſperius tactum feriunt, quam qui alia inficiuntur tinctura. In ventriculo itaque acceptum hoc vitriolum laxatas fibras contractiores & conſtipatis magis efficit, ut ingeſtos cibos aſperius amplecti; & digeſtos fælicius exprimere poſſit, ut nihil in fundo aceſcere relinquatur, ſed probe concoctus & diſſolutus cibus, continuata contractione in inteſtina expellatur totus; ubi nova (adjuncta bile) inchoatur fermentatio & inde perfecta præcipitatur ac ſeparatur ciborum tinctura, lacteis colligenda. In quorum ora, fibrarum inteſtinorum continuata contractione impelli-

tur,

tur, non suctione attrahitur. Quantò autem intestinorum fibræ fortius se stringant, tantò rectius per lacteas distribuitur chylus; si vero laxiores reddantur, flatibus statim distenduntur intestina, ut chylum ab excrementis, illorum compressione ac constrictione separare nequeant. Quæ intestinorum lævitas & fibrarum laxitas, vitriolo hoc chalybis fæliciter etiam corriguntur. Cæteraque viscera contracta ac firmiora hujus stypticitate reddita, omnem respuunt humiditatem superfluam, neque flatuum tensioni immoderatæ cedunt; sed omnes partium fibræ æqualiter tensæ, & contractæ æqualibus omnem violentiam opponunt viribus.

CAP. VIII.

De nocentibus in Hypochondriacis.

NOcent primo in diætâ errores cum vel non justa quantitate, aut tempore non opportuno ingeruntur, aut qualitatibus nocivis imprægnantur cibi.

Cibi licet succi benignioris fuerint, multumque nutrimenti, facilisque concoctionis habeantur, si quantitate nimia ventriculi distendant fibras, ut expulsioni tempore debito non sufficiant, acescunt statim, atque hinc molesta incitatur fermentatio, totaque inficitur chyli massa.

Siquidem si indigestis prioribus, aut saltem è ventriculo cibis non exclusis, ingerantur alii; illorum fracida putredo, atque inde fermentatio molesta, posteriorem resolutionem impediet & chylum viscosum, acidum & flatulentum generabit.

Si qualitatibus gaudeant nocivis, quæ scilicet vel partium separationem retardare, aut ventriculi actione pertinacius resistere poterint. Quæ etiam ventriculi

triculi fibras nimia imbuunt humiditate, easque relaxant; aut acrimonia ferina ad expulsionem præcipitem excitant. Si particulis flatulentis luxurient, qualia sunt fructus horarii, qui non solum flatibus fibrarum contractionem impediunt, sed facile ac cito putrescentes acorem contrahunt. Et quo magis spiritibus fermentatione hac exaltatis abundant, eo citius, ac majorem, ascifcunt aciditatem. Succi enim spirituosi si à cæteris post fermentationem separentur particulis, mitem ac blandam exuentes naturam, vinosi fiunt; sed si diutius quam par erat, cum fæculis una commisceantur, à solutis salibus, præcipue acidis, figuntur rursus, eoque majorem contrahunt acrimoniam & ferociam, quo magis spiritibus abundant vinosis.

Ob hanc itaque rationem inimica esse omnia observantur vina, liquores fortiores & spirituosi, qui in ventriculo aciditatem majorem acquirunt, & fermentationem illam ac turbationem, Hypochondriacis assuetam, pertinaciorem ac citius concitant, quam liquores alii mitiores ac minus spirituosi.

Vigiliæ nimiæ, exertitia immoderata, animi nimia intentio, lucubrationes, præsertim à cœna, & animi pathemata affectum hunc fovere & augere solent. Quia caloris ac spirituum revocatione vel digestionem in ventriculo reterdant, aut quia sanguinem spirituosum nimis ac flatulentum commovent nimium & colliquant, unde fermentatio universalis conciliantur, & in furorem adiguntur particulæ spirituales omnesque exinde læduntur actiones.

Otium denique ac vita sedentaria nocent, quia partes emolliunt ac fibras relaxant, unde in extremis adeo feliciter sanguinis, non perficitur Circulatio; sed in vasis præcipue majoribus celebratur. Atque inde ad interiora retractus calor, ea relaxat nimium ac debilitat, ut rite sua exequi officia nequeant.

CAP.

CAP. IX.

An chalybs in Affectione Hypochondriaca Utilis sit?

IN affectionis hujus curatione multum celebrari chalybem, & Veterum & recentiorum observationes abunde testantur. Quomodo verò quave virtute aut energia, tale præstet officium, controvertitur. De temperamento non minus litigantes; nonnulli illum temperatum, alii frigidum, alii calidum, & siccissimum esse; atque ideo in hac affectione minus convenire, volunt. Alii pondere partes obstructas permeare, & ita ab infarctu liberari vasa contendunt. Alii abstergendi & aperiendi vim habere statuunt, atque sic mucosas obstruentesque particulas eliminari volunt, cum humores à parte cui adhæreant quasi abradat. Alii peculiarem cum humore melancholico & adusto habere cognationem, atque ideo illam seu attrahere seu imbibere, & cum eo uniri autumant, cum bilis atra seu melancholia vitriolatæ naturæ sit particeps, & ferruginei quid sapiat, quæ cum crassiori chalybe unita per alvum exturbatur: Alii illum astringere; calorem & humorum efferuescentiam reprimere; atque ideo in dysenteria perutile haberi remedium. Alii illum desiccare & ulcera agglutinare. Alii alvum turbare, vomitumque ciere; alii vomitum sistere; ac reprimere contendunt. Adeo ut non leve sit negotium determinare, an consultius illi fecerint qui in dysenteria & hæmorrhagia (ut sistatur fluxus) chalybis suaserunt usum; an qui in viscerum & mesenterii obstructione, ut fundantur humores & reserata vasa infarctus exturbent suos, usum etiam suadent chalybis. Sine discrimine à medicis præscribitur, & experientia approbat usum: non solum hæmorrhagias aliosque sistit fluxus, sed & hepatis lienisque obstructionibus aperiendis utilis est.

Di-

Diversitatem operationis quærunt nonnulli ex diversitate præparationis. Alii ex quantitate & proportione doseos; alii ex sulphuris & mercurii commissione, aut fuga, cum igne violentiori absumantur.

Sed de hisce audiamus Sennertum. Præparationem quod attinet, licet plures (inquit) illum resolvendi apud Chymicos reperiantur modi, omnes ad mutationem in vitriolum aut vitriolatam naturam tendunt. Præparatio itaque non diversificat effectum cum ab illa, quæcunque fuerit, solum resurgat vitriolum aut quid vitriolatum: quod ratione suarum qualitatum, aut partium distinctione, diversos effectus producere nequit. Alius itaque agendi modus quærendus est, quomodo vitriolum hoc chalybis tam solvendo quam stringendo præstet, videamus.

Vitrioli virtus propria est constringere; de quo Galen. Lib. 9. De simil. medic. facult. *Vehementissima adstrictioni admixta est caliditas non instrenua; constat ergo, quod maxime condire & servare carnes humidas potest, nimirum caliditate humiditatem absumens, atque adstrictione substantiam contrahens & constipans; hoc enim opere nonnihil humiditatis ipsius exprimit; constringit, etiam desiccat atque contrahit in se substantiam carnis.* Vehementissime adstringit vitriolum; chalybis etiam omnes præparationes vitriolum efficiunt; & cum vitriolatæ naturæ unus & idem sit modus agendi, *humiditatam caliditate absumens, & adstrictione substantiam contrahens & constipans* facultate styptica & restrictiva, qua maxime pollet, chalybem actiones hasce utrasq; perficere dicimus.

Fluxus omnes, hæmorrhagiam, & dysenteriam stypticitate sua cohibere facile conceditur. Intestinorum lubricitatem & laxitatem constringit; poros constipando sudores reprimit; hæmorrhagiam sistit aperta vasa restringendo consolidat, expectorationem prohibet, cum vasa cohibendo angustiora reddat.

Quo-

Quomodo verò sua stypticitate contrariam peragat actionem, & obstructiones, uti volunt Medici, reserant, non tam certa fide amplectitur. Cachecticis, menstruis suppressis, & hypochondriacis chalybis usum suadent, ut hepatis, lienis ac uteri obstructiones eliminentur: & effectum exspectationi respondentem inveniunt, lunare tributum reddit non menstruata; floret facies cachecticæ, hypochondriacus suos non metuit timores. An vero hoc agat chalybs vasa aperiendo obstructa, non immerito dubitamus cum vasa in hisce affectibus re aliqua extranea non semper occludi judicemus. Sed cum vasa accidenti aliquo levi restricta, naturæ impulsui non obedientia, excretioni aut circuitui non facilem præbent sanguini exitum; ad interiora repulsus recurrit sanguis, & ad vasa retrahitur majora. Quæ, copia affluente majore quam par erat, ulterius semper distenta relaxantur, ut in illis spatium seu hospitium largius, quam soleat, præbeatur. Unde ad extrema aut vasa minora non relaxata, non tanta circulatur vi, ac celeritate; sed in majoribus præcipue celebratur, adeo ut minora vasa minus distenta, onus illud naturæ molestum & plethoram deponere non sollicitentur. Atque hinc in medicorum observationibus ut obstructa æstimantur, cum revera sanguis in majoribus & nimium relaxatis internis præcipuè circulatus ac retentus; in minoribus exitum aut evacuationem non quærat; sed relaxata & debilitata majora vasa, onus illud suscipiant totum, redundantiæ impetum ferant, & consuetas evacuationi excusent vias.

Hinc Cachecticæ Virgines, menstruis deficientibus, licet sanguis maxime redundet, pallidæ tamen & decoloratæ semper inveniuntur; cum venis in extremis exilibus, pulsuque debiliori. In venis autem internis majoribus, multus redundat sanguis: maximeque distenduntur vasa, præcipue in pulmonibus, ac capite; atque hinc difficilis respiratio, & dolor capitis, cum natium hæmorrhagia frequenti, cachexiæ comites reperiuntur. Atque

Atque hisce vicem remedii obtinuit chalybs; quorum scilicet vasa interiora cuncta, aut partis alicujus particularis præcipua nimium relaxata, totius massæ redundantiam recipiunt, atque inde debilitantur, vicinas partes gravant, & debitam circulationem, retardant. Hæc vitrioli stypticitas constringit rursus & contrahit, ut æquali proportione ad singula vasa derivetur sanguis, atque hoc modo singulis partibus proportionatus communicetur & sanguis & calor, ac vasa excretioni dicata redundantiam illam ac onus proprium modo in majoribus internis contentum suscipiunt debitoque tempore excernunt, non quod obstructa referet, sed quia nimium relaxata constringit chalybs.

Sed hic objici poterit, licet præparationes Chymicæ chalybem in vitriolum resolvant; atque sic stypticitate sua constringat vasa, ut in dysenterica & fluxibus sistendis multum prodesse possit: non præparatus tamen aut crudus, ut obstrictiones eliminentur, exhibetur; atque hoc modo efficaciter magis operatur; unde credendum est non stypticitate opus hoc referandi, ut dictum est, peragi sed virtute alia abstergente, quâ in præparatione privatur.

Chalybs præparatus feliciori forsan successu in obstructionum eliminatione suadetur, quam non præparatus, ac minori nausea ventriculum gravat. Ubi in stomacho scilicet, crudus æque ac in vitriolum reductus, dissolvuntur ambo, & excremento æquali nigredine tingunt. Si itaque in ventriculo solvatur crudus, aut non præparatus; idemque quod à Chymicis artificiali illorum dissolutione, naturali illa in ventriculo agatur; eosdemque & in morbo excretis edat effectus; quid obstat quin & easdem facultates ab eodem agendi principio luxuriantes habere concludamus?

F I N I S.

66
P.C.

A 6: